AZ ORSZÁG TÜKRE.

BUDAPESTI KÉPES KÖZLÖNY.

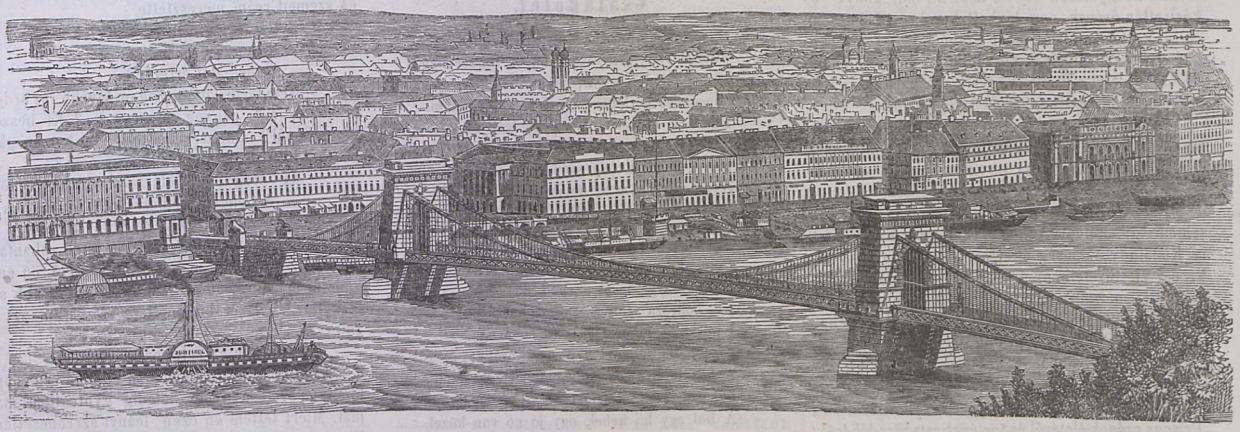

Negyedik évfolyam. 10-dik szám. Pest, 1865. Márczius 9-kén.

Kiadó és felelős szerkesztő: GYÁRFÁS FERENCZ.
Kiadó-hivatal: Egyetem-utcza 2-dik sz.

Előfizetési ár: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft., évnegyedre 3 ft.
Megjelenik e lap minden csütörtökön.

A kéziratok és előfizetési pénzek az Engel és Mandello-nyomdába, egyetem-utcza 2. sz. a. küldendők.
Tulajdonos: BALÁZS SÁNDOR.

Szabó Károly.

Legfáradhatlanabb és legjelesebb történettudósaink egyikének, s az erdélyi muzeum szorgalmas könyvtárnokának arczképét veszi jelen számban a t. közönség.

Azon kevesek közé tartozik, kik feladatokul a legnehezebb s legjáratlanabb utakat választják, minő őstörténetünk tere, de érdeme nemcsak a nehéz életfeladatban rejlik, hanem hogy őstörténelmünk részletes, birálati szempontbóli megirásával sok kétséget oszlatott el, — mely eddig őstörténelmünkkel kapcsolatban volt.

Őstörténelmünk terén határozott ostromlója a személyes tekintély bálványozóinak, kik mások állitásait birálat nélkül magokénak vallják, ugy azoknak is, kik egyes szavak vagy nevekből történeti emléket formálnak, minélfogva ő mint nyilt harczosa a téveszméknek, s mig a tévelygéseket mutatgatta, párhuzamban a külföldi forrásokat eredeti nyelven tanulmányozva, nemzeti kincsünkkel egybevetve, megvilágositá történelmünk sok homályos és sötét téreit.

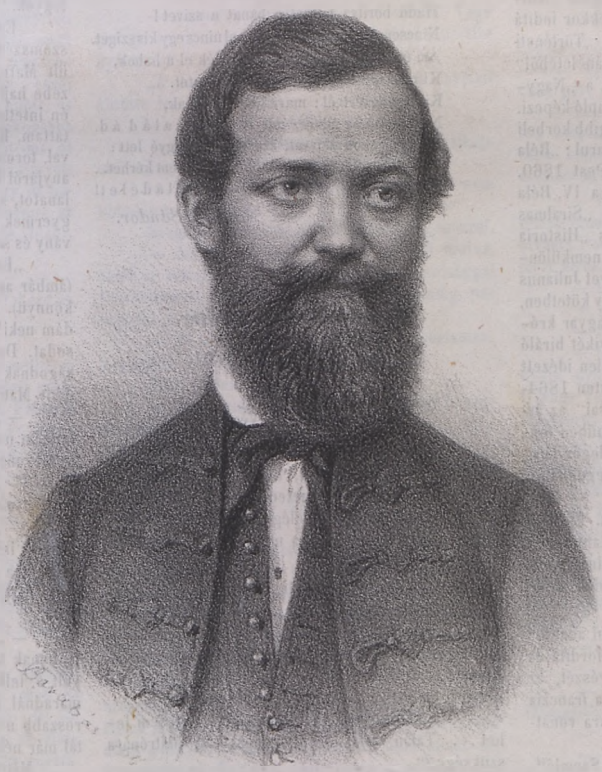

Szabó Károly.

Szabó Károly született 1824-ben Körös-Tarcsán Békésmegyében, hol atyja ref. lelkész volt. Elemi iskoláit otthon végezvén, 1833—1842-ig a debreczeni főiskolában tanult, honnan Késmárkra ment jogra, hol a jog mellett a görög irodalmat és nyelvet is szorgalommal tanulmányozta; innen Pozsonyba jött, s később 1845-ben Pesten tette le az ügyvédi vizsgálatot. — Ezen időben jelent meg „Tengerre magyar" czimű heves szónoklat, mely annyira megragadta a nemes törekvésü ifju fogékony lelkét, hogy 1846 tavaszán Fiumába ment tengerészetet tanulni, de miután a tengerészetet meggyengült egészsége folytán ott hagyni kénytelenittetett, — hazatért. Felgyógyulása után 1847 tavaszán Pestre jött, hogy itt Toldy Ferencz által megindandó „Magyar tudósok tára" czimü vállalatban részt vegyen, melynek czélja volt a Rumy hátrahagyott kézirata nyomán az összes magyar irók életrajzát és munkáik jegyzékét kiadni, azonban e mű máig is csonkán és kiadatlan hever. — Szabó Károly 1848 elejéig dolgozott e vállalatba, melyet csaknem teljesen — nyolcz kötetben a H. betűig vitt. 1848 utolsó felében Bajza politikai napi lapjánál dolgozott, honnan az ismeretes mozgalmak magukkal sodorták.

1850-ben Toldy ajánlatára gróf Teleky Józsefnek lett titoknoka, s e minőségben segédmunkatársa a nagyhirü „Hunyadiak kora" czimü kitünő történeti műnek. Ezen időtől fogva Szirákon és Pesten egészen a gróf haláláig (1855 feb. 15-én) e munkálkodásban élt. Negyedfél év alatt a nevezett mű első részét — a történetet tárgyazó öt első kötetet, és az ezekhez tartozó okleveleket (X—XII. kötet) rendezte sajtó alá. A fáradhatlan buzgóságú és ismert tehetségű titkárt bizták meg a gróf örökösei a még hátralevő 8 kötet kész anyagának összeállitásával és befejezésével.

Történelmi munkásságában, mire különben is nagy hajlama volt, gróf Teleki példája s buzditása ösztönzé, s csakugyan 1850-től fogva egészen a történeti tanulmányra adta magát, mely időtől fogva számos, felette érdekes és becses, őstör-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

ténelmünket illető közlemények jelentek meg tőle, melyek épen ugy általános figyelmet, mint méltó elismerést nyertek.

1855-ben a nagy-kőrösi ref. főiskolában a görög nyelv tanárává lett, hol elkezdett munkálkodását nagy szorgalommal és eredménynyel folytatta.

Azon nagy és számos érdemei méltánylásául, melyet alább elősorolandó munkásságában látni fogunk, a magyar tud. akadémia 1858-ban a hosszas szünet után tartott első nagygyülésén, levelező tagnak választá, a történeti osztályba.

Az erdélyi muzeum létrejötte után pedig az alakító közgyülésen (1859 nov. 25-én,) könyv- és kézirattár őrének nem hivhattak volna alkalmasabb és hivatottabb egyént, mint Szabó Károlyt, és lankadatlan szorgalmának köszönhetni, hogy jelenben már az erdélyi muzeum könyvtára hazánkban a legszebben rendezett könytárak közé tartozik.

Irodalmi munkássága műfordításaiban, de különösen őstörténetiben öszpontosul, melyhez számos polemikus czikkeit, ugy történeti értekezéseit számitva következők:

Görög műfordításai: Euripides válogatott szinmüvei: „Ifigenia Aulisban és Ifigenia Taurisban," (a Kisfaludy-társaság által kiadott Hellen könyvtár V. és VI. füzeteiben), — „Mutatvány Thukydidesből" (Uj. m. muz. 1850). Sophoklesnek Szűcs J. által forditott szinmüveiről, az eredetivel összehasonlitva, részletes és alapos birálata a „Szépirodalmi Szemlében." Továbbá Sophokles „Oidipus király" czimű szinművének forditása.

Őstörténetiek: „A magyar helynevekről" és „Priscus szónok életéről és történetirata töredékéről" szóló értekezés (Uj m. muz. 1850.), — „A magyarok hadszerkezetéről Árpád korában a bölcs Leo szerint" Jerney ellen, — „A bolgár-magyar háboru 888-ban," — „A hét magyar nemzetségről" Jerney ellen, továbbá: „Elöd vajda" Kállay ellen (Uj m. muz. 185½.). — „A tizedik századi besenyőkről" Jerney ellen (u. o. 1853.), — „A régi Mikóváráról" és „Az 1853-ki székely krónika hitelességének védelme" gr. Kemény J. ellen (u. o. 1854).

1855-ben forditotta le Thierry Amade „Atilla"-ját mint nagy-kőrösi tanár, s ugyanekkor inditá meg tanártársával Szilágyi Sándorral a „Történeti emlékek a magyar nép községi és magánéletéből" czimű gyüjteményt, melynek első kötetét a „Nagy-kőrösi krónika," a másodikát több régi napló képezi.

Hogy hazánk történelmének legrégibb korbeli irói ismeretesekké váljanak, kiadta magyarul: „Béla király névtelen jegyzőjének munkáját." Pest 1860. — „Rogerius" nagyváradi kanonoknak a IV. Béla király alatti tatárjárás szemtanujának „Siralmas ének"-ét, ugy „Tamás spalatói esperes „Historia Salonita"-jából a tatárjárás történetét" nemkülönben „Nagy-magyarország dolgáról," melyet Julianus domokos-rendi szerzetes irt, e három egy kötetben, Pest 1861. — „Kézai Simon mester magyar krónikája", Pest 1862. Melyeknek mindegyikét biráló és felvilágositó jegyzetekkel kisérte; jelen idézett művek egy kötetben is megjelentek Pesten 1864-ben. „Magyarország történetének forrásai" az árpádházi vezérek és királyok korában. E műben foglaltatik még „Sz. István király nagyobb legendája" és „kisebb legendája," „Sz. Imre herczeg legendája", ugy szintén „Szent Gellért püspök élete," — „Sz. László magyar király legendája," — „Sz. Zoerard vagy András hitvalló és szt. Benedek vértanu remeték élete" Maurus pécsi püspöktől. Piligrin püspök levele a magyarok megtéréséről VII. Benedek pápához 974-ről."

Ő szerkeszté az „Erdélyi történelmi adatok" uj folyamának első kötetét, s 1863-ban forditá le Thierry Amade nagy munkájának másik részét, az „Atilla mondák"-at, melyet jegyzetekkel s a franczia tudósnak némely a magyar hagyományokra vonatkozó állitásainak megczáfolásával adott ki.

Kiemelnünk kell még a „Budapesti Szemlé"-ben megjelent nagybecsü czikksorozatát, mely az adatok nagy teljességével, s a tények alapos kritikájával a „Vezérek kor"-nak minden eddiginél kimeritőbb történetét adja.

Jelenleg hivatalos teendőin kivül a „Hunyadiak kora" befejezésével foglalkozik, melynek hátralevő kötetei hazánk középkori statistikáját tárgyazzák.

Ezeken kivül nem hagyhatjuk emlités nélkül, hogy mióta Erdélyben lakik, több tudományos czélu utazásokat tett, és számos eddig ismeretlen legrégibb magyar könyv egyetlen példányát fedezte fel, s Toldynak irodalom-történetéhez sok becses adatokat szolgáltatott.

E fáradhatlan munkás, ernyedetlen szorgalommal és kitartással munkál hazai történelmünkön, s méltán elmondhatjuk mi is a Vas. Ujság mult évi 36. ik szám életirójával „tőle még sokat várhatunk e téren!" *Sz. J.*

Családélet.

Ragyog a természet, virágzik minden ág.
Tavasz van! s a tavasz bűvös tündérvilág.
Meleg minden sugár, szállás minden bokor.
Szerelmes gerlepár búg a zöld lombokon.
Bokrétát kötnek a mosolygó leányok.
Szabad mindenkinek mosolyogni rájok...
Mig gondtalan: ily szép, ily boldog az élet!
Nyiló virág a sziv, lángsugár a lélek,
Egy tekintet, egy csók — elég szerelmének.

Eljön az őszi szél, sárgulnak a lombok.
Felhő takarja be a völgyet, az ormot.
Hull a sárga levél a zugó szélvészbe.
Kis bokrára száll a madár, hol van fészke.
Kioltja a zápor, lángját a sugárnak.
Füstnél mesélik el a pásztor órákat...
A ház falai közt, egy boldog k i s t ű z h e l y,
Viharok közt, a sziv csak itt melegül fel.
A hol egy hű kebel, egy jó nő van közel.

Éltünk virágait tépi sorsunk ujja
Viharzó szenvedély oly hamar lefujja!
Az ifjuság, hajnalszárnyain elrepül.
Ki hűn szeretni nem tud — marad egyedül...
Édes gondjaival, oly teher az élet;
Mit egy váll el nem bir, de könnyü kettőnek...
Hogy ragyogjon az ég: van sugárzó napja.
Hogy nyiljék a virág: van édes harmatja.
A szivnek az Isten — a s z e r e l m e t a d t a!

Hadd boritsa hát el a bánat a szivet!
Nincsen oly nagy tenger,— hol nincs egy kis sziget.
Ám úszszék gyönyörben, s nyeljék el a habok,
Ki nem tud érteni megosztott bánatot.
Ki önmagáért él: maradjon magának,
Nem méltó az üdvre, mit egy kis c s a l á d á d.
Ki egy rokon szivvel, szerelmén egygyé lett:
Az égtől szebb gyönyört, több áldást nem kérhet...
A mennybe egy ösvény visz — a c s a l á d é l e t!

Csepeli Sándor.

Karataew Petrowits Póter.

(Turghenew Iván beszélye.)

I.

(Folytatás és Vége.)

Az öreg mondá: tessék leülni. Leültem. Elkezdett engem kikérdezni, hány éves vagyok, hol szolgáltam, micsoda nemzetem van, és mind ilyféléket, előkelő hangon. Kielégitően válaszoltam mindenre. Az öreg az asztalra nyúlt egy zsebkendőért és azzal legyezte magát.

— „Karpowna Katalin, mondá az öreg, előadta nekem az ön szándékát; de én szabályul tüztem ki magamnak, hogy semmiféle cselédemet idegen ember szolgálatára nem bocsátok. Ez nem illik, de nem is czélszerű egy rendes háznál. Ez rendellenes, ön pedig hiába fárad, czélt nem ér.

— „Oh kérem, itt fáradságról szó sem lehet... Talán saját személyének van Matrónára szüksége?"

— „Nem, nekem nincs reá szükségem."

— „Tehát miért nem akarja számomra elbocsátani?"

— „Azért, mert nekem igy tetszik, és nem ugy, punctum. Magam elé szabott szabályoktól egy csipetnyit sem távozom. Matrona pedig egy pusztára fog küldetni."

Mintha a villám ütött volna belém, olyanná lettem. Az öreg pár szót szólt a zöld kisasszonyhoz franczául, mire ez a szobából eltávozott.

— „Én — mondá, — erős elhatározással biró asszony vagyok, egészségem pedig gyenge, felindulást nem szenvedek. Ön még fiatal ember, én pedig öreg asszony vagyok, jogom van önnek tanácsot adni. Jobb volna sokkal, ha egy jó partiet keresne... Gazdag menyasszonyok igen ritkák, szegény, de erkölcsös leány inkább találkozik."

Csak bámultam az öregre, de nem értettem, hogy mit beszél. Hallottam, hogy házasságról papol, de nekem még mindig fülemben csengett, hogy Matronát egy pusztára küldi! a hóhérral is..!

Itt Karataew beszéde fonalát megszakasztá, és szemeit reám meresztette.

— Ugy-e, ön még nem nős?

— Nem.

— Az magától értetődik.

„Nem tartóztattam magam tovább: az ördögbe, mondám, mit gagyog összevissza? Ki beszél itt házasságról? En azért jöttem ide önt megkérni, hogy Matronát elbocsájtja-e vagy nem?"

„Az öreg elkezdett tüszögni és köhögni."

— „Ah engem felbosszant! Ah mondja meg neki hogy menjen el! Ah! Ah!"

„Kalapom után nyúltam, őrülten rohantam ki a házból. Talán — mondá az elbeszélő, ön engem vádolni fog, hogy én magam egy alacsonyabb sorsú leányhoz akartam kötni. Nem is akarom azt igazolni....

„Hiába, de ez volt sorsom".....

„Higyje el, nekem sem éjjelem sem nappalom nem volt nyugodt, mindig gyötröttem magamat. Miért tettem én ezen leányt szerencsétlenné! Ha csak reá gondoltam, hogy ő mostan durva szövetű ruhában, ludakat őriz, az uraság parancsánál fogva, mindenféle piszkos munkákra használtatik, hogy szidja most minden bekátrányozott durva paraszt, pokoli kinokat szenvedtem ilyenkor, szinte a halál verejtékét éreztem arczomon."

„Tovább nem álhattam ki, szerencsésen kifürkésztem, hová viszik, lóra ültem és oda lovagoltam. Másnap estefelé érkeztem oda. Alkalmasint nem gondolták hogy ily geniestreichos legyek."

Egyenesen a gazdához mentem. Mint valami szomszéd, bemegyek az udvarba, hát mit látok, ott ült Matrona az ajtó küszöbön, szomorún, fejét kezébe hajtva..... Örömében már kiáltani akart, de én intettem neki, és a ház háta mögötti rétre mutattam. Beléptem a szobába, beszélgettem a gazdával, toronyát, boronyát összehabartam, még a nagyanyjáról is, én pedig felhasználva egy kedvező pillanatot, kiosontam a szobából Matronához. Szegény gyermek, rögtön a nyakamba ugrott. Ah, mily halvány és sovány lett. E következőket mondtam neki:"

„Békülj meg sorsoddal Matrona, ne sirjál (ámbár az én szememből is záporként özönlött a könnyü). Végre mégis erőt véve magamon, ezt mondám neki: Matrona, könyüddel nem enyhited sorsodat. De most szilárd akaratodnak és elhatározottságodnak kell lenni. Meg kell velem szöknöd! Szegény Matrona, olyan volt, mint a villámütött."

— „De ha ez lehetetlen, akkor szerencsétlenné tenném magamat örökre! Hisz akkor engem legalább is elevenen fognak eltemetni!"

— „Ugyan ne legyél oly ostoba! Senki sem fog felismerni."

— „Felismernek biz ők! Mindenesetre fel fognak ismerni. Köszönöm önnek Petrovits barátom, soha sem fogom jóságát elfeledni, de most azért csak hagyjon itt helyemen... hiába, sorsom akarja igy..."

— „Ej, ej Matrona! én téged egy elszánt leánynak tartottalak." — Ah és mily erényes leány volt ő, lelke oly tiszta volt, mint az arany. — Minek maradnál itt? Egészen egyre megy, állapotod már roszabb nem lehet. Valld meg nékem igazán, kaptál már néhány ütleget a gazdától? beszélj!"

Matrona az ég felé tekintett, és egész testében megrendült.

— „Én nem bánnám, de rokonaimnak fogják miattam éltüket keseriteni."

— „Hagyj békét rokonaidnak... vagy őket is pusztára fogják küldeni?"

— „Oh igen; legalább testvéremet mindenesetre."

— „Hát az atyádat?"

— „Az atyámat ugyan nem, mert az az egész faluban az egyetlen jó szabó."

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

— „Bátyád bizonynyal nem fog e miatt elveszni."

„Higyje el sok időmbe került, mig reá birtam venni' hogy jöjjön el velem. Még az is eszébe jutott, hogy engem fognak érette felelősségre vonni.

— „Az, felelém, az én gondom lesz."

Végre még is sikerült elszöktetnem, nem ugyan ekkor, de egy más alkalommal. Eljöttem kocsimmal és elszöktettem.

— Megszöktette?

— „Igen... Igy aztán nálam maradt. Házam nem nagy volt, cselédeim száma pedig kevés. Cselédeim előtt nagy volt auctoritásom, és ők bizonynyal nem árulták volna el... Most azonban ugy kezdtem el élni, mint itten Párisban. Matrona egészsége egészen helyre állt. Nem volt többé maradásom nála nélkül. Hah! de milyen leány is volt ő. Isten tudja honnan került mind az hozzá. Tudott énekelni, tánczolni, guitaret pengetni. Szomszédaimmal nem hagyám őt láttatni. Azok még kibeszélték volna. De volt egy jó barátom, mi egy sziv és lélek voltunk, Gornosztaew Pantelei... Ugy-e nem ismeri? Ez magánkivül volt, midőn meglátta. Mint valami dámának kezet csókolt, Gornosztaew nem hozzám hasonló, mert ő egy igen művelt ember, az egész Puskint elolvasta. Ha néha elkezdett Matronával és velem beszélni, szemünk szánkat tátottuk el. Megtanitotta irni, ily különös ember volt ez."

„Mily csinosan öltözködött, szebben mint egy kormányzónő. Egy szép málnaszinü ruhát csináltattam neki, szépen megprémezve; ah, mily szépen állt ez neki! Egy moszkvai madama csinálta neki, a legujabb divat szerint. Ah! mily szép voltál Matrona! Néha, midőn elmerült gondolataiba, órákig ült a földön, meg sem mozdult, én pedig csak néztem, bámultam őt, de nem tudtam eltelni nézésével. Mosolygott, — szivem mily hangosan dobogott. Vagy pedig eszébe jutott neki néha nevetni, ingerkedni velem, vagy néha tánczolni is... átkarolt, ah, mily melegen!"

„Reggeltől estig mindig csak azon gondolkoztam, mivel csinálhatnék neki örömet. Higyje el, csak azért adtam neki néha-néha ajándékokat, mert nagyon örült, ha odaadtam, hozzám jött és megcsókolt. Isten tudja, atyja Kulik, hogy vett erről tudositást, hogy, hogy nem, egyszer csak eljött, és látva boldogságunkat, örömében hangos zokogásba tört ki. — Megajándékoztuk Kulikot. Matrona öt rubert nyomott a markába, majdnem lábaihoz rogyott örömében. Ily boldogságban éltünk mintegy öt hónapig, nem lett volna egy szálat sem ellenemre az egész örökkévalóságot igy tölteni.., de hiába, sorsom igy akarta!"

Itt Petrovits elhallgatott.

— De hát mi történt azután önnel? kérdém tőle részvéttel.

Elutasitólag intett kezével.

„Az ördög mindent elvitt tőlem. Szerencsétlenné tettem őt. Szegény Matronám nagyon szeretett szánkozni és gyakran ő maga hajtotta a lovakat. Felvette bundáját és kivarrott kesztyűit, igy ment ki. Mindig este járkáltunk, hogy senki se ismerje meg. Kiválaszlottunk egyszer egy szép csendes napot, és kikocsikáztunk. Matrona hajtotta a lovakat. Csak néztem, hogy hova megy? Csak nem Kukuewkába urnője falujába? És odament. Mondám neki, tán eszedet vesztéd, hová akarsz menni? Nevetve reám nézett, mintha mondta volna, csináljunk ma egyszer egy nagyszerü tréfát. Nem bánom, gondolám. Még sem lesz az bolondság, az urasági ház előtt elmenni. Itélje meg ön, nem vakmerőség volt ez?

„Lovaim, mintha röpültek volna, oly gyorsan mentek, már a templomot láttuk... Nézd csak itt jön egy régi zöld kocsi, hátul egy inas állt. „Itt jön a nagyságos asszony!" Aggódni kezdtem, de Matrona a lovak közé csapott. — A kocsi előtt eliramlottunk... Gondoltam, hogy ennek rosz következése lehet, és nem kellett volna, hogy megengedjem, hogy Kukuewkába jöjjünk. Nem képzeli ön? Az öreg asszony Matronát és engem megismert, és egy kérvényt nyujtott be ellenem, mely e következő tartalmú volt: „Az én elszökött örökölt szolgaleányom nemes Karataew urnál lakik." Természetesen jó honoráriumot is csatolt hozzája. Egyszer látom, hogy jön hozzám a békebiró. De ez egy ismerősöm volt. Kusowkin Tergeitsch István, egy áldott jó ember. Eljön és azt mondja: igy van biz az édes Petrovits Péter, ugyan hogy is tehette azt? hisz a felelősség igen nehéz teher, a törvények pedig nagyon tisztán érthetők. — Mondám neki: no e felett még tanácskozni fogunk, de talán jó volna azután valamit enni? Igen, igen mondá, de a törvény igy kivánja, gondolja csak meg. — Hisz az mind igaz, a törvénykezés... az rendén van... de én azt hallottam, hogy egy szép pej lova van itt, nem cserélhetnők el az én szürkémért? Aztán Feodorowna Matrona nevü leány nincs nálam. — Petrovits Péter, mondá ő, a leány önnél van, no, de azért egyre megy, hisz nem élünk mi Schweiczban."

„Ekkorra már meglehetősen kielégitettem. De az öreg asszony mind sűrűbben kezdett panaszkodni. Azt mondta, ha tiz ezer rubeljébe kerül, nem bánja. Tudja ön, mi volt az öreg szándéka? engem megházasitani ama zöld kisasszonynyal. Később jutott tudomásomra. Azért is volt oly dühös. Mi mindent nem gondolnak ki az ily asszonyok! Alkalmasint talán unalomból."

„De én nem kiméltem a pénzt; Matronát eldugva tartottam... pedig ugy kergettek, mint egy nyulat az agarak. Adósságokat czináltam, egészségemet is elveszitém."

„Elgondolkozva feküdtem egy éjjel ágyamban: óh én Istenem! miért is gyötörsz már engem enynyire? Én nem tehetek róla, ha már a dolgon nem változtathatok? Mit tegyek, ha szerelmemmel nem tudok felhagyni?.. Egyszerre csak mit látok? Matróna lépett be szobámba. Azon tájban tartottam őt majoromban eldugva, mely mintegy két verst (orosz mértföld) távolságra volt lakásomtól. Valósággal megijedtem."

— „Hogy van az, ki fedezte fel neked hollétemet?"

— „Petrorits Péter, mondá ő, engem senki sem nyugtalanitott Bubnovában, nincsen semmi bajom, és jóságát sohasem fogom elfeledni, de most eljöttem búcsút venni öntől."

— „Talán megbolondultál? micsoda búcsút venni? mi jutott eszedbe?

— „Én odamegyek és feladom magam."

— „A padra zárlak, ha megbolondultál. Vagy pedig engem akarsz szerencsétlenné tenni? halálra gyötörni?"

„A leány nem szólt semmit, csak szemeit sütötte le.

— „Szólj hát, beszélj!"

— „Petrowits Péter, én önnek többé alkalmatlanságot szerezni nem akarok."

— „Hát beszéljen veled a ki tud! Hát nem tudod-e te bolond, te ő... te őrült..."

Szegény Petrowits elkezdett keservesen sirni.

— Mit gondol ön? folytatá kis idő mulva, öklét az asztalhoz vágva, mialatt nagy fáradsággal összeránczolá homlokát, de könyei még mindig peregtek. A leány odament, feladta magát..."

— Itt vannak már a lovak! kiáltá a póstames ter, egész vidorsággal lépve be a szobába.

Mind ketten felkeltünk.

— Hát aztán Matronával mi történt? kérdém tőle.

Karataew elutasitva intett kezével.

II.

Egy év mulva történetesen Moszkvába utaztam. Egyszer ebéd után be mentem egy kávéházba, mely a madárpiaczon van, valóságos orosz kávéház. A billiárd-szobán keresztül füstföllegeken keresztül piros arczú, kipödrött bajuszu és régi szabásu bekecsekben ülő embereket lehet látni. Sok öreg ember olvasta az orosz lapokat. Az egész padozat zöld szőnyeggel volt bevonva, melyen a szolgák minden lárma nélkül szaladgáltak ide-oda. Sok kereskedő azzal gyötrötte magát, hogy mentől több theát fogyasszson el. Egyszer csak belép a szobába egy meglehetősen roszul öltözött ember, alig birt lábain állni. Kezeit zsebeibe dugva, fejét leeresztve, szemei pedig gondolat nélkül tévelygtek egyik tárgyról a másikra.

— Mit látok? Petrowits Péter! hogy van ön? be rég nem láttam, Petrowits majdnem a nyakamba borult és elvezetett egy kis mellékszobába.

— No tehát itt, mondá ő, mialatt gondosan egy karszékbe helyezett, — itt kényelmesen lehet. ...Hé marqueur! sört! nem champagnert! Ezt még nem gondoltam volna, nem bizon... és mióta? sokáig? csak hogy Isten megint összehozott bennünket..."

— Igen, de térjen ön magához.

— Hát hogy ne térnék magamhoz, hogy ne? vágott közbe egész szenvedélylyel: — mult idők, régi szenvedések!..

— Hát mivel foglalkozik itt ön édes Petrowits?

— Itt ugy élünk a mint látja, itt igen mulatságos az élet, igen kedves nép lakja e várost. Itt nyugalomra tettem szert. — Egy nagyot sóhajtott és szemeit az ég felé emelte.

— Van önnek valami hivatala?

— Nem, még nincsen, de reménylem, hogy nem sokára lesz. De nem is fektetek itt a hivatalra nagy súlyt! Az emberek, az a fődolog. Minő emberekkel vagyunk ismerősök!...

A pinczér belépett, egy üveg champagnert hozva fekete tálczáján.

— Hallja ön, ez is nagyon derék ember. Ugy-e Waszia, te derék ember vagy?... egészségedért!

A pinczér darab ideig itt maradt, és aztán nevetve kiment.

— Igen, valósággal itt nagyon derék emberek laknak, folytatá Petrovits. Tudnak érezni, és lelkök is van. Ha akarja, bemutatom önt. Ily derék ifju embert!.. Oh örömmel fogják önt társaságukba fölvenni. Meg fogom nekik emliteni... Igen, Bobrow meghalt, ez nagy veszteség!

— Ki az a Bobrow?

— Bobrow Sergei. Ez igen kitünő ember volt. Engem meg akart fogadni, engem falusi ügyetlent. Gornostaew Pantelei is meghalt. Minden meghalt, minden!

— És ön azóta mindig Moszkvában volt? Nem ment ki falura?

— Falura?.. Az én falumat eladták.

— Eladták?

— Igen, ön azt megvehette volna...

— De hát miből fog ön élni Petrovits?

— Ehen nem fogok meghalni. Isten nem hagyja el embereit! Ha nincs pénzem, vannak barátaim. Ugy is, mi a pénz? semmi! Az arany is csak por.

Osszeránczolta szemöldeit, sokáig keresgetett zsebeiben, végre egy tizes és két darab tizenötös kopeket vett ki belőlök és tányérára tevé, elémbe tartotta.

— Hát mi ez? bizony csak por, — és a pénzt ledobá a földre. Mondja meg nekem kérem, olvasta Polcsaevet? (Egy orosz költő, vad életmódjáért hires.)

— Igen.

— Látta-e Hamletben Motsalowot?

— Nem.

— Nem, nem... Karataew egészen elhalványult, nyugtalanul tétováztak szemei... Elfordult. Gyenge vonaglások voltak nyakán észrevehetők. Oh Motsalow, Motsalow!

— Meghalni... aludni... mondá Petrowits. Aludni, aludni, mormogá néhányszor.

Fejét az asztalra hajtotta. Champagnert akart inni, de leejtette a poharat, és haját kezdte tépni. Most már kezdtem érteni őt.

— Ej mi, mondá végtére, a mi oda van, az oda lesz, a mi elveszett, az ördög nem keriti vissza! Ugy-e igazam van? és elkezdett kaczagni. — Egészségeért!

— És ön Moszkvában marad? kérdezém tőle

— Moszkvában élek és fogok meghalni!...

— Karataew! szólalt meg egy hang a mellékszobában.

— Karataew hol vagy, jöjj ki!

— Hínak, mondá ő, nehezen emelkedve fel helyéről. — Éljen boldogul! Látogasson meg ha lehet, lakásom van...

De nekem már másnap, nem várt eseményem miatt, oda kellett hagynom Moszkvát, és Karataew Petrovits Pétert soha többé nem láttam.

Radvánszky Béla.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Egy kút a falu végén.

(Képpel.)

„Egy kút a falu végén.“ Ez magában véve még csekély tárgy volna, akár az ecsetnek akár a tollnak. De nézzük csak, mik történnek az ilyen közkútnál a falu végén; méltassuk figyelmünkre azokat a különböző és folytonosan váltokozó csoportokat, melyekkel a közkút különösen a nap bizonyos óraiban van körülvéve, és csakhamar kapunk oly képet, mely idylli szépségénél fogva megtetszik, és mely elég háladatos arra, hogy a tehetségesb festő ecsetje oly kedves képet teremtsen belőle, mint milyen Klinkovics Béláé, mely a műtárlatban is tetszést aratott.

Az az egyszerü falusi élet, mi szép ellentéte az annak a minden lépést, minden szót kiszámitó városi társadalmi körökének. Nézzétek e kútat a falu végén; ez a falu ifjuságának casinója, társalgási tereme és itt a kék ég magasztos menyezete alatt, és a mezei virágoktól parfumirozott levegőben, itt mondja el Kata, Nacza, Borcsi Erzsi, Juli stb. falusi szépség, Jancsi, Ferko, Istóknak minden körülkerités nélkül, naivul és őszintén mi szívén van. A szerelem első gerjedelmei itt rezdülnek meg, vallomások itt tétetnek, gyöngéd neheztelések itt egyenlitetnek ki, vasár- és ünnepnapi séták- és táncmulatságokra itt történnek az engagements, egyszóval a közkút a falu végén a falusi ifjuságnak az, mi a városinak a szinház és társalgási terem; és mi a falu érdemekben megőszült polgárainak; a kovácsműhely.

Mi szép csoportot ábrázol képünk. Az egyik végén egy falusi arszlán, ha mindjárt Peti a juhász bojtár is (higyétek: hogy tud az is gyöngédérzésü lenni) épen gyakorolja lovagiasságát, és a tüzes szemü Julis helyett fölrántja a nehéz vedret, és megtölti korsóját. Peti hamis legény! Hát az a sürgős készség csak ürügy, hogy a kedves Juleisval egy kis társalgást kezdhessen. S ha úgy van is, ki fogja rosz neven venni a nyalka Petinek? Mi hányszor használunk ilyes apró uttörő csineket? A kút másik oldalán egy fáradt lovas szomját enybiti fris vizzel, melyet neki egy falusi Hebe nyujt. A hosszú vályuból két pejkó iszik egy süheder felügylete alatt. E serdülő nagyság kiben talán a falu községe egykori biráját fogja tisztelni, együgyü ártatlan tekintetü, és legkisebb sejtelemmel sem bir még az élet azon mozzanatairól, melyeket a kút körüli csoport ábrázol.

D. Gy.

A ponyvairodalom Londonban.

A tulajdonképi futó könyvárusok.

(Vége.)

Ha egy pillanatot vetünk a régi s valószinüleg költődalnokok szép korára, látni fogjuk, miszerint a szerelmi dalnokokat és troubadourokat többnyire Jongleoursok vagy énekesek kiserék, mely elsőbbek valami hangszeren, valószinüleg sípládával élénkiték a dalt. A mostani londoni ponyvairodalomban most is feltaláljuk még ennek némi maradványát. Nevezetes, hogy áruja minél érdekesebbé tétele végett nem ritkán a futó könyvárust egy másik személy követi, a ki nemcsak énekel, hanem hegedűn is játszik. Az árus ilyenkor szaval vagy zene kiséret mellett énekel. Néha egy verset elszaval és a másik személy vagy sokszor egész kar énekel mellette. Nem ritkán pedig a szavaló, az énekes és a muzsikus egyén ugyanazon személy. Hogy a ponyvairodalom ezen ágát jobban megérthessük, ide mellékelem egy ily énekesnek feleleteit, a kit Mayhew kikérdezett.

„A pápa“ mondá ő, s Wiseman bibornok nem voltak oly bőfizetők, mint vártuk volna; mivel a catholicusok mitsem vettek tőlünk, és azon éjjel, midőn a törvényházban a fölött tartottak meetinget, hogy a pápától el kell szakadni, az irekkel valóságos harczunk volt. Egy úr igy szólt hozzánk: „Miért énekeltek ilyesmit az utczákon, ez már szégyen!“ S jött egy másik, a ki igy szóla: Mit! a pápáról énekeltek? Nesztek egy fél koronaarany; adjatok vagy tizenkettőt dalaitokból!“ A city meglehetősen viselte magát, hat pencé-t adott, de a Wettend még jobban, mivel ez egy egész sillinggel ajándékozott meg s ezen egyetlen alkalommal tűntek fel a papok, mint legjobb vevőink. Egyik közülök egyszer, midőn az utczán énekeltünk, gyenge érintéssel tudtunkra adta, hogy kövessük őt, s a legközelebbi mellék utczába vezetve, öt sillinget adott át. Én és társam egy napon W. lelkészhez menénk, a ki a november 5-ki tűzijátékot oly hévvel pártolta. Mi csak danolgattunk, de senkisem hallgatott ránk; eközben megjelent a szolga és mondá, hogy az úr jelenleg nincs hon. Természetesen ily idétlen mentséggel nem engedtük magunkat lefegyverezni, mig végre csakugyan maga jött elő és monda: „Na, jól van! holnap jöjjetek el ismét, két úr lesz majd itt, kik titeket hallani szeretnének.“ Mi természetesen pénzt szerettünk volna, de ő azt mondá, hogy az egész tűzijáték oly sokba került, miszerint semmitsem képes adni. De mégis kierőszakoltunk tőle egy sillinget s azóta többé nem láttuk. Egy silling mind azért, amit érte és pártjáért tettünk, ez valóban a legocsmányabb háládatlanság.

Egy már ilynemű dalt pedig úgy ajánlgatnak, hogy azt ő felsége a parlament megnyitásakor énekelte. Egy arszlán, ki ezen ámitást hallotta, egész kihivólag mondá: „De ez nem az igazi beszéd.“ „oh ez sokkal jobb, bölcs barátom“ mondá az árus. „Ez már mégis boszantó esztelenség.“ jegyzé meg az arszlán. — Nem, ez nem esztelenség, ifju bölcs barátom; azonban ha az ott jelenvolt ifjú hölgyek közül csak egy is mondaná önt szépnek, ez már valóban boszantó esztelenség volna.“ A szerencsétlennek arcza véletlenül igen himlőhelyes volt, s igy természetesen a jelenlévők hangos kaczajban törtek ki s a lefőzöttnek mit volt mit tenni, a lehető leggyorsabban odább illant.

Egy már igen jövedelmező téma Haynau tábornoknak a serfőző legényekkel való esete volt. „A nők“ mond az énekes „voltak a mi legjobb vevőink, és Stepnyben egy öreg nő annyira el lön ragadtatva, miszerint azt mondá:“ „A mennyiszer ezután házam előtt elmentek, mindig kaptok egy pennyt-t.“

Egy más ének, mely épen előttünk van, egy elhagyatott árva, Jane Wilbred szomorú történetét tárgyalja, a ki mint tudva van Sloan titkos tanácsosnál volt szolgálatban, a ki nejével együtt a leggonoszabbul bánt vele, a mely esemény abban az időben egész Angolhonban igen nagy lármát csinált s minden osztály részvétét felidézte. Az ily nemű költői müveket ezen czimalatt szokják szerkeszteni: „ballada egy esemény fölött.“ A tárgy majd politikai, majd rendőri, majd valami nyilvános eseményből van véve s bámulandó a gyorsaság, melylyel az ilyet gyártják. Mert néha egy óra alatt megtörténik, nyomása és éneklése az utczákon.

Feltünhetett az fentebb olvasóink előtt, hogy minden ballada ugynevezett chorussal van ellátva s ez a futó könyvárusok állitása szerint, igen nagy ingerrel bir a közönségre. A költemény szavaira nem sokat adnak, fődolog itt a tárgy s ennél még előbb való a chorus, de legfontossabb mégis a dallam. Azért ez utóbbinak megválasztására igen nagy gondot forditanak; mert ez ismeretes, úgy azt könnyen megtanulják, s a gyermekek nem veszik többé. Ellenben ha az nehéz, igy viszont kevés vevője akad.

Tudva lévő dolog, hogy a régibb időkben az udvari bolondoknak és dalnokoknak különös szabadalmaik voltak s olyat is szabad volt nekik tenni, a mit másnak nem engedtek volna meg, úgy hogy bizonyos tekintetben ezek képviselték a szabad sajtót. Angolhonban még most is csaknem korlátlan szabadsággal birnak az utczai dalnokok; igy nevezetesen Albert herczeg gyakori tárgya volt az utczai költészetnek s midőn megnősült, több mint 50 különböző dal keringett róla. Egy ezek közül, a melyről aztán a többit is megitélhetjük, ilyen formán kezdődött s ilyen jellem húzódott rajta keresztül:

Itt jövök rongyokba fődve,
A királynét nőül veszem,
Tarisznyám szűken van töltve
Rézzel — mert aranyom nincsen.
De csak elnyerhessem kezét,
Majd lesz pénzem töméntelen,
Uj ruhára is jut elég,
S hozzá uj csizmám is leszen.

Mondják, hogy a házasság után B. herczegnő a kiadóhoz kocsizott, s megvett nehány példányt ezen dalbol s azon ingéretet csikarta ki tőle, hogy többé nem fogja ezt kinyomatni. A mit ez bizonyára nem tartatt volna meg; hanem a herczeg rövid idő alatt oly népszerűségre tett szert, miszerint az ezen fajta dal nem örvendett többé kelendőségnek.

Néha ezen balladák színészekkel is foglalkoznak, mint például Jenny Lind, Lola Montez, ennek Wagnerrel való viszálya s több más ilyenekkel.

A futókönyvárusokrol irott czikk záradékául, megemlitjük még a hirlapok másod kiadásának árulási módját, a mely a mozgalmas vagy háborus időkben igen jelentékeny. Ha ugyanis valamely fontos hir késő — vagy vasárnap estve érkezik, akkor a lapok külön kiadásban jelennek meg. Ilyen volt p. az almai csata hivatalos jelentése, az elesettek és megsebesültek név sorával mely vasárnap nem jelenhet meg s a vasárnapi lapok is szombaton estve ki vannak nyomva, ilyen esetben aztán rendkivüli kiadást rendeznek s ezt az utczákon árulják. És mivel vasárnap a posta hivatal semmi szállitmányt el nem fogad, ilyenkor a vidéki városokba is küldik árulgatni. A főkereskedés Westendben és leginkább azon negyedekben van, hol aristocraták laknak, és ezt három vagy négy személyből álló banda őzi, a kik, a mint már fentebb emlitém, az utczák két oldalán járnak s árúik főtartalmát kiáltozzák, mint p. „rendkivüli lap Raglau és Dundas lordok sürgönyeivel s az elesettek és megsebesültek teljes névsorával.“ Egy futó könyvárus állitá, miszerint ő az almai csatával egy vasárnap este csupán a maga részére két fontot árult. „De az ily jó alkalmak — folytatá — fájdalom igen ritkák; a kávéházak, hova minden újság jár, elrontották üzletünket; de a városnak azon részeiben, hol kavéházak nicsenek, ott még megy. Egynek ára egy silling.“ De mivel ez szorosabban véve, nem tartozik a ponyvairodalomhoz, azért ezzel tovább nem foglalkozunk.

A ponyvairodalom másik osztálya az alsó nép osztály énekeivel foglalkozik és ez határtalan; mert noha az angoloknak általában a zene iránt kis tehetségük van, de mégis szeretik a népszerű dallamot. Az ezzel való üzérkedés valóban angolos. A legtöbbet rőf számra mérik. „Három rőf egy penny! Szép énekek! Új énekek! Népdalok! Három rőf egy penny, bim-bum-énekek!“ „80 pompás dal közül kettőt választva egy pennyért!“ kiáltja egy másik, mintha 280 dalt adna egy pennyért; az egészből különben csak 78 darab hiányzik; azonban ez csak kereskedelmi szólásforma, az üzletnek csele, a mitől még a tisztesebb kereskedők sem iszonyodnak. A dalok ugyanis — a mint mondják, — három rőf hosszuságu, s tenyérnyi szélességü vastag papirra vannak nyomva, melyet aztán egy botra erősitnek, úgy hogy az egészet végig lehet tekinteni. A vevők természetesen csak fiúk és leányok, de néha munkások is, a kik a műhelyből hazafelé mentökben veszik gyermekeiknek ajándékul. Ezen dalok legnagyobb része népies vagy legalább népdalra van szerkesztve. Felemlitek itt nehánynak czimét, a nélkül hogy tartalmukra kiterjeszkednék. „A vidám gavallér!“, „Egy álmom volt!“, „Azt álmodtam, szabad vagyok!“, „Nelson halála!“, „Eljönek még a jó idők!“, „Oh, ez a csók!“, „A bohó leány!“, „Willckins és Dináhja!“ stb. A legtöbb ily dal természetesen az utczák nevetséges szinpadáról kerül, de nem ritkán ellenkezőleg is van. A főüzérkedés a nyári hónapok alatt, nevezetesen szombat este az anyaváros különböző étel piaczain őzetik, melyből legalább 200 személy él. Másik osztály, a mely ezen dalokat árulja, az úgynevezett „Pinners up“, ezek férfiak vagy asszonyok, kik az üres falakra számtalan ily dalt aggatnak és igy ajánlgatják. Ezen üzlet természetesen nem nomád, hanem egy helyben álló s leginkább olyan egyének őzik, a kik más életpályán szerencsétlenek valának s ezen szerzési módhoz folyamodnak, hogy a végtelenségtől meneküljenek. A fent nevezett dalárusok mindkét osztályának van még egy veszélyes vetélytársa, a mely dal- vagy énekkönyvecskéket árul, melyek a legismeretesebb dalokon kivül még „100 toasztot“ is foglalnak magokban s ezt egy pennyért adják. Ugyanis Angolhonban már ősdivat, minden

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Egy kút a falu végén.

(Klinkovics Bélától. — L. szöv. a 94-dik oldalon.)

ivási alkalommal a dalok után egy egy toasztot mondani vagy pénzbirságot fizetni. Szokás még karácsony hetében csaknem minden családnál, hogy mindenféle ünnepélyességet tartanak, a midőn természetesen a dal és toasztnak hiányozni nem szabad. Egy ily épen előttünk fekvő dalkönyvnek czimlapján következő két toaszt van:

1. Koczintsatok Angolhon nagyságaért!
   Igyatok lakainak biztosságaért!
2. Tölts! e pohár Angolhon szép nőiért!
   Kiknek erényük bájuknál feljebb ér!

Általában ezen dalok nem oly roszak, mint csekély árukból következtetni lehetne; különösen a melyek hajózásra vagy tengeri életre vonatkoznak, költői becscsel is birnak; de távolról sem hasonlithatók össze a mi népdalainkkal.

Az utóbb nevezettek még penny olvasókönyveket is árulnak kis gyermekek számára, névszerint hamupipőke, Münchhausen báró, János az óriásgyilkos, a hét mértföldes csizmáju macska — mindez illustrálva. Karácsony körül pedig ilyen czimücket árulgatnak: „dió ropogtatások" és „a dióropogtató", melyekben szórejtvények, rejtélyek, szójátékok és más mesterségek vannak. Nagy szerepet játszanak a szójátékok. Mint p. miért legszegényebb Albert herczeg egész Angolhonban? Mivel csak egy sovereign-je van s azt sem válthatja fel. (Sovereign — a mint tudjuk — a szokott jelentésén kivül, egy font sterlinget is jelent aranyban.) Egy másik szinte, melyet alkalomszerüleg hallottunk, ez: Bess (Élisabeth) királyné miért ér két annyit mint Lajos Napoleon? — Mivel Lajos Napoleon Wonder (csuda), Bess pedig Tudor (dwodor). Ezen szójátékok természetesen csak azok előtt érdekesek, a kik az angol nyelvet értik s a fordításban minden erejöket elvesztik. Azonban nem kell hinni, mintha az árus mindig csak a könyv tartalmára szoritkoznék; sőt ellenkezőleg, ha a szomszédságban valamely szabónak a czégjét megpillantotta, azt szokja mondani: miért veri meg a szabó az ő nejét igy meg ugy, ebben vagy a szomszéd utczában minden reggel? Vagy: miért hasonlit a lelkész az olyan léghajóshoz, a ki hajójából kiesik? Ha azután a megfejtés után tudakozódnak, azt mondja: vegyétek meg e könyvet, itt megfogjátok találni!

Eddig még főként a tulajdonképi futó könyvárusokkal foglalkoztunk, a kik folytonosan lótva futva árulják áruikat. De — a mint fentebb mondánk — van még egy osztály, melyet „állónak" neveznek, mivel ezek nem járnak kelnek, hanem a padonülő dalnokokhoz képest egy helyen állnak s ide vonják a tömeget véghetetlen beszédjeikkel. E czélra egy hosszú póznára deszkát erősitenek, a melyre borzasztó vagy nevetséges történetük egyes jelenetei vannak rajzolva, melyek leginkább ingerlik a tömeget a vásárlásra. Áruik épen azok, melyeket fentebb előadék. Annyi itt a hazugság, mint a mennyi óra van egy évben s oly nagyok mint szent Pál temploma; intések házasok számára; kártyajátékok imádságos könyvek alakjában, melyeket Midoletton Richard 60 hadseregben szedett össze, a ki az isteni tisztelet alatt is kártyázott a templomban s a miért elitéltetett. Az álló könyvárusok másik kedvencz története egy ifju ember csudálatos álma, a ki egy társával arra szövetkezett, hogy pünkösd

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

első napján egy gentlemannek házába törnek. De éjjel borzasztó álmot látott, melyben ő a poklok örökös kinjára volt kárhoztatva. Ezen álom oly nagy befolyással volt rá, miszerint nem mert társával találkozni, a kit azután tetten kaptak és felakasztottak. S ez oly rázkódást idézett elő az ifjuban, miszerint egészen elhagyta a bűnök ösvényét s az emberi társaság hasznos tagja lett. Ezen történetben „tüzes" leirását találjuk a pokolnak, mely Dante-nak becsületére vált volna s az öreg hölgyek kedvencz olvasmányává lett. De legbajosabbnak tartják az egyesület tagjai a dialogok árulását, milyen p. az iszákos katechismusa, vagy: egy gazdag ember mindig czivakszik nejével, mivel nincs gyermekök.

Az ilyen dialogok előadásához természetesen két egyén kivántatik, kik közül az egyik kérdez s a másik felel. Ha politikai vagy vallásos tartalmuak, akkor az angol katechismusok mintája szerint készül. A legújabb időben nevezetesen John Bull és a pápa, John Bull és az orosz medve, Wellington és Nelson közti párbeszédek voltak a legkapósabbak. Hogy ezen diadologról fogalmunk legyen, ide igtatunk Wellington herczeg és Achilles szobra közti párbeszédből egy kis részecskét. Megjegyzendő, miszerint a herczeg lovag szobra a Hydepark bemeneténél, a herczegi kastély homlokzata előtt áll s nem messze innen Achilles szobra. A párbeszéd tehát ezen két szobor közt foly s azon politikai eseményre vonatkozik, midőn a reformbill idejében a herczeg kényszerült tárczáját letenni s egy népmozgalomkor minden ablakát beverték, a midőn ezeket aztán vasrácsokkal látta el.

Wellington: Vékony lábszáru kis ember
Ablakimra im tekints fel:
Rácsa, fala s egyebe
Tüz — s golyómentes leve.
Ravaszul kifogtam rajtuk,
S meg van törve nagy hatalmuk:
Pór, polgár, népsöpredékre
Erős féket veték végre!
Jöjj fel meztelen vén gyermek,
Intézményem tekintsed meg!

Achilles: Nem! oly közel vagy most hozzám
A mint hajdan Quatre-Brasnál.
Oly sokat kell hallanom itten
Gyalázat jö mindenünnen;
Köt a szégyen, a mely ért
Ángliáért, a nagyért.
Abba' van hát büszkeséged:
Mitöl engem szégyen éget? stb.

Feladatunk végére jutottunk s tudtomra elbeszéltem a londoni ponyvairodalom minden ágát. Záradékul még csak annyit jegyzek meg, miszerint Meysew számitása szerint, Londonban évenként 33000 font sterlinget költenek a ponyvairodalomra, az ezt olvasni szerető egyének.

Németből *Kálosi Lipót.*

A kellemről.

A kellem oly szép, mely nem nagyság, és erő, hanem részeinek arányossága s öszhangzata, élénk változatosság s könnyed mozdulatok által hizelgi be magát érzékeinknek. Ki tulajdonitana kellemet az izmos, erőteljes férfiu testalkotának, a mindent felforgató szélvésznek, vagy a legnagyobb kinokat is nyugodtan türő vértanunak? — ellenben a lebegő fürtü, szabályos arczu, s gömbölyded tagu lánykától, a virágok közt suttogó szellőtől, s a csacsogó madártól a kellemet, ugy hiszem senki sem fogja elvitatni.

A kellemhez tartozik először is a kedves, nem mint azt közönségesen értjük, mint a mit szeretünk, a mi előttünk drága, értékes, — hanem a mit a német a „herczig" szóval fejez ki, s melynek egyik főkelléke hogy kicsiny legyen.

Bár mily „kedves" lehet a fösvénynek nagy pénzes ládája, a német fuvarosnak erős vaskos lova, a háziurnak három utczára néző négyemeletes háza; — szépészeti értelemben azokat kedveseknek épen nem nevezhetjük; mig ellenben egy kagylókkal kirakott kis diszszekrényt, a csintalanul ugrándozó csikót, a virágokkal s fris lombbal befutott kis kerti lakot, minden ép izlésü ember kedvesnek találja.

Azonban nagyon csalódnék az, a ki azt hinné, hogy minden a mi kicsiny, már azért kedves is; a földön heverő porszemek, s a növényeket ellepő parányi férgek részint nem szépek, részint pedig épen rútak, — szintugy lehet valami, a mi kicsinynek látszik fenséges is, ha kicsinysége daczára nagyerőt képes kifejteni, vagy pedig nevetséges, ha nagynak akar látszani: kedvesnek csak akkor nevezhető a kicsiny, ha minden parányisága mellett sem hiányzik egyes részei közt a kellő arány és öszhangzat, ugy hogy az minden tekintetben bevégzettnek tekinthető.

A kicsinység tehát nem egyedüli kelléke a kedvesnek, de két egyenlő tökélyű alak közöl mindenesetre kedvesebb az, a mely kisebb; a kis nefelejts parányi kék szirmaival kedvesebb, mint a szélesre elterülő tányérvirág, s a leányt egyszerüen kedvesnek nem is nevezhetjük, hanem önkénytelenül is azt mondjuk: kedves kis leány!

A kedvestől sok tekintetben különböző a kellemnek azon faja, melyet közönségesen kiesnek szoktunk nevezni. Mig a kedvesnél az embert a kicsinyben kifejezett öszhangzati tökély gyönyörködteti, minden tekintet nélkül a részekben való változatosságra; addig a kiesben épen a derült változatosság az, mi szépészeti izlésünket kielégiti. A változatosság a kiesnél azonban nem szoritkozhatik egyedül az alakok különféleségére, hanem szükség, hogy hozzájáruljon még a szinek élénk vegyülete is, mely az alakok különféleségébe annál több életet s kellemet varázsol.

A szinek a kiesben inkább szelidek, mint rikítók és ragyogók; ez utóbbiak főkellékei a pompásnak, mely a kellem határain túllép.

A kies nevezett tulajdonainál fogva leginkább a természetben, s különösen egyes vidékekben található fel; igy pl. kies egy lombos fákkal födött domb, melynek alján „ezüst forrás csörgedez" — s körülötte az eget „rózsa felhők szegik," vagy virágos, harmatos rét, itt-ott elszórt facsoportokkal, s a láthatáron kéklő hegyekkel.

A kiesnél nem szükséges, hogy egészben véve kicsiny legyen, de egyes részleteire nézve megkivánja, hogy ha nem is épen kicsinyek, de legalább is nagyok, vagy épen nagyszerűek ne legyenek. Bár mily nagy kiterjedésü vidék is lehet kies, ha benne az alakok és szinek élénk változatosságával találkozhatunk, szintugy kietlennek nevezhető bár mily szük határu vidék is, ha benne untató egyformaság s pusztaság uralkodik; de semmikép sem mondható kiesnek az oly vidék, melyen egyrészt rengeteg erdők terülnek el, másrészt óriási sziklabérczek emelkednek ég felé.

Egészen másnemű jeleneteket tapasztalhatunk a kellem harmadik fajánál — a játszinál. Nem a térben elterülő tárgyak, s az együtt, egyszerre létező részletek öszhangzata vagy élénk változatossága az, mi a játszinál érzékeinkre hat; hanem az időben egymásután lefolyó változatok s mozdulatok azok, melyek a játszit a kellem minden egyéb fajától megkülönböztetik.

A játszinál szükséges, hogy a benne előforduló változatok s mozdulatok különfélék, s ne mindig egyenlőkép visszatérők legyenek, mert az órának egyhangu ketyegése, s a malomkeréknek örökösen egyenlő forgása inkább untató és fárasztó, mintsem gyönyörködtető, ellenben nagyon is örömest nézzük az ágról ágra szökdöső, s ide s tova sürgő-forgó czinkét vagy evetet, — vagy a zöld gyepen pajkosan ugrándozó báránykát.

Szükséges továbbá a játszinál a mozdulatok könnyüsége, — ki gyönyörködhetnék oly tánczban, melyben a tánczos kinlódása volna megtestesitve? — Szükséges végre az ártatlanság és biztosság, mert ha a szemlélt mozdulatok aggodalmat keltenek bennünk, minden élvezetünk oda van.

A kellem utolsó faja, s annak egyszersmind legmagasabb foka a bájos. A kellemnek eddig tárgyalt fajaiban a szellemi tényező csak nagyon kis mértékben lelhető fel, a rend, szabályszerüség, könnyüség s biztosság mindenesetre kölcsönöznek azoknak is bizonyos szellemi tartalmat, melynek tökéletes hiánya nélkül szép nem gondolható; de hiányzik bennök a bensőség, vagy ha ugy tetszik melegség, mely a szellemek határozott jelenlétét hirdetné. A bájosban, a magában véve is már kellemmel biró alakból szellemi tartalom sugárzik felénk, mintegy fénykört terjesztve maga körül.

A mondottakból természetesen következik, hogy bájosnak majdnem kizárólag csak emberi, még pedig női arcz és alak nevezhető, hol az egyes tagok arányossága s kerekdedsége, a szinek gyengéd vegyülete, s a mozdulatok könnyüsége oly tökéletes egészszé olvad, melyből mély érzelem s szűz ártatlanság ragyog felénk; — valamely vidék a „bájos" nevet csak ugy érdemli meg, ha gazdag kellemeiben az ember öntudatos szellemek titkos működését sejteti.

A bájosnál elértünk a kellem legvégső határáig, még csak egy lépés, s eljutunk a bűvöshöz, hol már a fenség országa kezdődik.

A természetből meritett egyes példákat fejtegetésünk folyamában már felhoztunk, következik most igéretünk szerint, hogy a művészet egyes fajairól kimutassuk a kellemnek mily körére szoritkoznak azok különböző természetöknél fogva, s azt mily mértékben képesek kifejezni.

A kedvest, hol kicsiny egészben tökéletesen kifejtett részek arányosságával és öszhangzatával találkozunk, leginkább az épitészet és szobrászat képes kifejezni, mint a művészet azon fajai, melyek a szilárd anyagnak arányos, öszhangzatos alakitása, s a szobrászat különösen az emberi és állati test szép formáinak előálliiása által szerezneck művészi élvezetet. A kies feltüntetésére egyik sem alkalmas, egyrészt minthogy különösen a szobrászatban a szinezés nem alkalmaztatik, másrészt pedig a kies csak tájképekben lelhető fel, melyek előállitására a nevezett művészetek egyike sem képes; szintoly lehetetlen általok a játszit érzékiteni, minthogy a szilárd anyag által csak egy bizonyos pillanat tüntethető fel, nem pedig időben lefolyó változatok; — a mit e tekintetben csak megközelitőleg tehet különösen a szobrászat, az csak annyiból áll, hogy alakjait oly könnyned, mintegy lebegő állásba helyezheti, mintha azok épen a jelen perczben szüntek volna meg mozogni, s mozgások folytatása minden pillanatban várható volna.

A mit az épitészet és szobrászat nem képes kifejezni, azt annál tökéletesebben tüntetheti fel egyrészt a festészet, másrészt a zene.

A festészet a szinek művészete, mely ámbár alakokat is képes előállitani, mégis csak élénk szinezés által pótolhatta ki azon hiányt, hogy alakjai nem oly tökéletesen kidomborodottak, mint a szobormüvek.

A kies fentebb emlitett tulajdonainál fogva tehát kiváltkép a festész ecsete által fejezhető ki, a miért is a kies vidékeket gyakran festőieknek is szoktuk nevezni.

Ebből azonban nem következik, hogy a festészet által a kedvest is ne lehetne feltüntetni, hanem csak azt mutatja, hogy a festészet köre tágabb, mint a szobrászat és épitészeté. Csak a játszi az, mit a festész szintoly tökéletlenül fejezhet ki, mint a szobrász és épitész, minthogy alakjai a vásznon is mozdulatlanok.

A zene, mely a hangok szép egybeolvadása, s azoknak különféle magasság, erő s időtartam szerinti váltakozása által gyönyörködteti hallérzékünket, leginkább a játszi kifejezésére alkalmas; mert ámbár vannak kedves dallamok, s beszélünk gyakran festői zenéről is, mégis, a hangok az időben folyván le egymásután, különösen arra van utalva, hogy általok — a mi a zenei kellemet illeti, — főkép a játszit fejezze ki.

A bájos feltüntetésére kisebb nagyobb mértékben mindegyik képes a négy emlitett művészetek közöl; különösen a szobrászat és festészet, a költészet pedig, ama legtökéletesebb művészet, mely értelmes beszéd által állitja szellemünk elé a szép tartalmat, a mint általában minden szépet, ugy a kellemnek minden egyes fajait is kifejezheti, ámbár egyben másban — miről itt részletesebben nem szólhatunk — a többi művészeteket nem képes elérni.

Ennyit rövideden a kellemről, a mint az a művészetben nyilatkozik. A mi a kellem hatását az emberi szellemre illeti, az általában derült és üdítő; a kedves öszhangzat egymással küzdő érzelmeinket lecsendesiti, s keblünket csendes békével tölti el, a derült változatosság s élénkség ér-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

deket kelt szivünkben, a kecses játszi mozdulatok édes hullámzásba hozzák lelkünket, s a báj, a kellemnek eme legnagyobb foka, leköt s magával elragad, hogy elfeledünk mindent a mi fáj, s egészen elmerülünk az édes gyönyörbe. — Boldog, kit mindenütt kellem veszen körül, ki egész életét annak élvezésében töltheti; de az embernek czélja nem a nyugodt élvezet, harcz és küzdelem az élet, a jó, az erény, melyre mindenkinek törekednie kell, tétlen nyugalom által soha el nem érhető. S az örökös élvezet nem is volna képes lelkünket tartósan kielégiteni; ha a gondok redőket vonnak homlokunkra, a fájdalom keblünket emészti, s szemeinkből könyek peregnek, akkor érezhetjük csak igazán a természet és müvészet kellemeinek megnyugtató hatását, holott a folytonos élvezet alatt keblünk végre egészen elfásulna.

Torkos László.

Rajna vidéki képek. *)

(Két képpel.)

V.

Bingen.

Ismét egy régi helyhez érünk hol 70-ben rómaiak idejében Vespasian császár hadai harczoltak Cerialis legioi ellenében. Itt volt a római utaknak választópontja Köln s Trier felé!

Nézzétek Bingen tájképit mily festői az. A város, csucsos hegy tövét keriti, s felette diszlik Klopp nevü vár romja. (E vár neve a görögben: lopás, németben Klopp = klopfennek felel meg.) 983-ban a várost Willigis mainzi püspök birta, ez Drusus idejéből felmaradt kőhidlábakra 989-ben emelt a Rajnán hidat. 1105-ben IV. Henrik itt a várban tartatott fogva. 1301-ben Albert tette ostrom állapotba, s a polgárok a végperezig hősiesen viselték magokat. 1689-ben a franczák vetették fel erődjét. XVI-ik században a pestis nyavalya uralkodván, Sz. Rochus tiszteletére siettek kápolnát emelni, mely egy hegyen 360' magosan diszlik a Rajna felett, monda szerint a kápolnában őriztetnek Sz. Rochus csontjai.

Van itt „Hunnsrück" nevü hegymagaslat is, ez is emlékeztet bennünket a hunnokra. „Hunhát = Hunnsrück"

Mennyifelé vannak lerakva emlékeink! ott van Helvétiában is a Mont Corvin obeliszkusok egyike „Hunnenstein" néven, hol Attilla alatt a kalandozó népéből elvágott 200 vitéz megtelepedett. Nekünk nemcsak szép hazánkban, de kivül is vannak emlékeink! Pozsonyon felül az ország szélén Hainburg régi vár-romjaival a Nibelungenlied szerint is Hunnenburg = Hunnvár és igy tovább!

915 és 616-ik években is a megtört, de lenem vert magyar fegyver Felső-Rajnának birtokában volt. E partokon is a magyar utazó nem találhatja magát idegennek.

Már Attilla idejében a hunnok ajkán „Rajna" volt a jelszó, elkészült csónakokat szekereken hordattak ide, hogy e viznek is urai lehessenek. Attilához itt hétszázezer vegyesnép csatolta magát, s Köln, s más városok, mint Strassburg is kegyuroknak fogadták.

Argentoratum az alsatiai évkönyv szerint Attila kegyéből viselé azontul Strassburg = utak városa = Multa via nevét. Attila a rajnántuli tartományoktól elválasztván Galliát, szabaddá tévén a közlekedést, itt a városfalain négy rést töretve nyitott utakat.

Az utaknak választó pontja volt Bingen is!

Tul a Rajnán állottak a szászok és franczia nemzetbeliek, kik Attila ellenségei voltak, Gundaharius kisérlé meg őt s csapatait a Rajna révénél Constanz mellett 451-ben feltartani, (Histoire d' Attila 5. fej. 144. l.) de nem lehetett, mert a költemények szerint: serege oly számos vala, mint az ég csillagai, s oly sűrű, mint Rajna fövényének szemei.

A hajón egy fiatal angol utazóval, Stafford Vilmossal elmélkedtünk a Bingen helynevéről is. Bingen = Binga, = Bingium vagy, mint Tacitus, Ammianus irták, Pingvia, a vidék termékenységéről, jó földjeiről kaphatta latinból elnémetesedett nevét. Régi irók szerint e hely 883-ik évben egészen fel volt dulva, s Rupertus épité ki, kinek emlékét Rupert hegy viseli.

Egy lövésnyi távolra — elhagyva a Nahe folyamot, mely a Rajnába szakad, elhagyva a Klopp várromot, áthaladva az egykor ijesztő hirü Dingerlockon, a folyam közepén találkoztunk a hires „Mäusethurm"mal = Mice tovver = Egértorony, erről a szirtfokon emelt várromról az a rege, hogy 914-ben Otto császár idejében igen nagy lévén a szárazság és éhség, a mainzi püspök Hatto az éhező népet egy keritett csürbe gyüjtvén, megégettette, mondván, ezek is csak olyanok, mint az egerek „gabona emésztők." Az éhezők elégtek, de utánok jöttek az egerek és megrohanták Hattot, ki előlük e toronyba futott, de a Rajnát meguszva utánok jövének az egerek s megölték a kegyetlen szivü püspököt. A költő, ki e regét mondja, hozzá teszi: Wilst du es für eine Fabel haben, will ich nicht mit dir darum zancken, ich hab diesz Geschicht mehr dann in einem Buch gefunden.

VI.

Biebrich.

A Colonia vendéglőből reggel 7 órakor mentem a Marianna gőzösre, ez valamint a többi is, nem volt pompásan butorozva, alig indultunk meg, már elébünk mosolygott Biberich a nassaui herczegnek a Rajna partján épült csinos várlakával, és rajta a fekete-veres-fekete lengő nemzeti zászlóval. Az épület végében van a kaszárnya, mely 1859-ben épült.

A nassaui herczegség csak 85□ mrfld, de körülbelől annyi lakossággal bir, mint a 187□ mfldü Pest-Piils és Solt-megyék, Poroszhon, Hessen-Darmstadt, Kurhessen, Hessen-Homburg, s Frankfurt között fekszik. Erdőszete és barmászata az, mely a gabna hiányát pótolja. Fő kiviteli czikke bora és ásványvize.

A nassaui herczegséget még I. Konrád alapitotta; 1255-ben két ágra szakadt, a Walramira, mely most is uralkodó, s Ottó ágára, mely alsó Németország koronáját viseli, az 1292-ben német császárrá választatott nassaui Adolf az első ágból való volt. Ez a herczegség hol kisebbedett, hol nagyobbodott, a mint az idők jártak.

Biebrich képe az egész herczegség rajzát felköltö bennünk.

Valamint hazánkban a Biberludl, Biberhaufen nevü helyek a vizek, folyamok környékén a biber vagy hód nevü tenyértalpu állatoktól nyerte nevét, ép ugy Biebrich is.

Valamint a Biber müvészetet üz a ház épitésiben, épen ugy müvészies Biebrich épitkezése.

E hely után Eltville az érdekesebb állomás, hol a XIV, XV-ik században a mainzi érsekek székeltek, és ha Mainzban nyugtalanságok törtek ki, itt menedéket is leltek. Midőn Guttenberg feltalálta a könyvnyomtatást, 25 évre reá itt is volt könyvnyomda.

Eltville után jő Erbach, mely már 980-ban szerepelt és most a porosz hgnő birtoka. Közel hozzá Eberbach, hol hires apátság volt, mely 1803-ban javitó fogházzá s tébolydává változtatott.

Erbach után jő Hattenheim Schönborn grófok kastélyával, és Oestrich, mely mindig a mainzi érsekségnek hódolt. Mittelheim, egykor Vincella, mely a rómaiak idejében hires borterm ő hely lévén, a borról neveztetett el Vincella-nak.

Előszó Julius Caesar történetéhez.

Lapunk múlt számában csak nehány főbb pontot közöltünk a császári történész nagy müvének előszavából. Most már majdnem minden nagyobb külföldi, és nevezetesen a franczia lapok, nemcsak, hogy közölték egész terjedelmében, de a legkülönbözőbb nézpont és irányból vették bonczkés alá. Ime, a mi olvasóink is szivesen veendik:

„A történeti igazságnak nem kevésbé szentnek kellene lenni, mint a vallásnak.

„Ha a hit parancsai fölül emelik lelkünket a világ érdekein, viszont a történelem tanitásai belénk csepegtetik a szép és igaz iránti szeretetet, s meggyülölését annak, a mi az emberiség haladását gátolja.

„Hogy ezen tanitások hasznosak legyenek, bizonyos feltételeket kivánnak.

„Szükséges, hogy a tények szigoru pontossággal hozassanak fel, hogy a politikai vagy társadalmi változások észtanilag elemeztessenek, hogy a közférfiak életének részletei iránti vonzódás ne forditsa el a figyelmet azok politikai szerepétől, s ne felejtesse el azok gondviselésszerű küldetését.

A történelem különféle phásisait igen gyakran állitja elénk az iró, mint önkénytes eseményeket, a nélkül, hogy korábbi tényekben keresné azok valódi eredetét és természetes következését, hasonlag a festészhez, ki a természet véletleneit állitva elé — csupán ezek pittoresque hatását czélozza, a nélkül, hogy képletében annak tudományos begyőzését adhatná.

„A történésznek többnek kell lennie, mint a festésznek; annak — mint a földteke tüneményeit fejtegető geolognak — fel kell fedeznie a társadalmak átalakulásának titkát.

„Azonban, történelmet irva, minő módon juthatni el az igazsághoz? — Követve a logica szabályait.

„Először is tekintsük, mint bizonyost, hogy nagy eredmény mindig csak nagy oknak tulajdonittatik, és soha kicsinynek; másként szólva, egy — már eleve létező ok nélkül, megengedé, hogy a csekély véletlen nagy következést eredményezzen.

„A szikra csak ugy éleszt nagy gyuladást, ha elébb összehalmozott gyulékony anyagokra hull.

„Montesquieu e gondolatot igy erősiti: „Nem a szerencse az — ugymond — mely a világon uralkodik.... Vannak általános okok, ugy erkölcsiek mint phisikaiak, melyek hatékonyak minden monarchiában, ezt felemelve, fenntartva, vagy lesujtva; minden körülmény alárendeltje ez okoknak, s ha egy csata véletlene, vagyis egy különös ok is, mely eszközlé, hogy ezen állam egyetlen csata által veszszen el. Szóval, az események főmenete magával sodor minden részletes körülményt." (Montesquieu Grandeur et décadence des Romains XVIII.)

„Ha közel ezer esztendő lefolyása alatt a rómaiak mindig diadalmaskodva hatoltak ki a legkeményebb megpróbáltatásokból s a legnagyobb veszélyekből, ez onnét van, mert létezett egy általános ok, mely őket erősebbekké tette ellenségeiknél, s mely megengedé, hogy a részletes vereségek és szerencsétlenségek ne következtessék be birodalmuk esését.

„Ha a rómaiak, miután példáját adták, miként alakithatja meg magát s válhatik nagygyá egy nép a szabadság által, Caesar óta vakon a szolgaságba rohanni látszottak, ez onnét van, mert létezett egy általános ok, mely fátumszerüleg gátolta a köztársaságot, hogy régi intézményeinek tisztaságához visszatérhessen; és mert egy vajudó társadalom uj szükségei és érdekei a kielégittetés más eszközeit kivánta.

„Miként a logica a nagyobb horderejü események parancsoló létokát mutatja ki, ép ugy el kell ismerni, hogy valamely intézmény hosszu tartóssága annak jóságát bizonyitja, valamint hogy egy férfiunak századára gyakorolt elvitathatlan befolyása, lángelméjének próbáját teszi.

„A feladat tehát, keresni az éltető elemet, mely az intézmény erejét teszi, mint azon tulhatalmas (prédominánte) eszmét, mely az embert cselekvésre készté.

„Követve e szabályt, kerülni fogjuk azon történészek hibáit, kik a megelőző korok által átbocsátott tényeket összegyüjtik, a nélkül, hogy philosophiai fontosságuk szerint berendeznék; dicsőitve ekként azt, a mi gáncsot érdemel, s az árnyékban hagyva azt, a mi világosságot érdemel.

„A római szervezetnek nem aprólékos elemzése vezet bennünket eme nagy birodalom tartósságának fogalmára, hanem intézményei szellemének beható vizsgálata, nem is egyes nagy embere legcsekélyebb tetteinek részletes elbeszélése fogja

---

*) Töredék Reső Ensel Sándor külhoni utinapló jából.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

előtüntetni tulnyomóságának titkát, hanem magaviselete, magasabb indokainak figyelmes kutatása.

„Midőn rendkivüli tettek kitünő lángész mellett tanuskodnak, avagy mi ellenkeznék inkább a józan értelemmel, mint ha annak a középszerüség minden szenvedélyét, s minden érzelmét oda tulajdonitanók?

„Mi lenne hamisabb, mint el nem ismerni ezen kiváltságos lények elsőbbségét (prééminence,) kik időről időre mint fénytornyok jelennek meg a történelemben, szétüzve koruk homályát, s megvilágositva a jövendőt.

„Egyébiránt ezen elsőség tagadása bántalom (injure) lenne az emberiség ellen, képesnek tartván azt sokáig és önkényt eltürni oly uralmat, mely sem valódi nagyságon, sem elvitathatlan hasznosságon nem alapulna.

„Legyünk következetesek, és igazságosak leszünk.

„Sok történész könyebbnek találja a lángelméjü férfiak kissebitését, minthogy nemeslelküleg ihletve felemelkednének azok magasára, behatva nagy terveikbe.

„Igy Caesart illetőleg — a helyett, hogy Rómát ugy mutatnák be, mint melyet, a polgárháboruk szétdultak, gazdagságai megrontottak, mely lábaival tapodott ősi intézményein, fenyegettetetett hatalmas népek, gallok, germánok, parthok által, képtelen fentartani magát erősebb, állandóbb s igazságosabb központi hatalom nélkül, a helyett, mondom, hogy e hű képletet rajzolnák, ugy állitják elő Caesart, mint ki már ifju korától kezdve a legfőbb hatalomról elmélkedett.

„Ha ellent áll Syllának, ha egyenetlenkedik Ciceroval, ha szövetkezik Pompejussal, ez mind amaz előrelátó ravaszság következése, mely mindent belátott, hogy mindent leigázzon; ha behatol Galliába, ezt csak zsákmányolás általi gazdagságok, s tervei számára hű katonák szerzéséért teszi; ha átevez a tengeren, hogy a római sasokat ismeretlen országba vigye, de melynek moghóditása Gallia birtokát szilárditja, ezt csak gyöngyök kereséséért tevé, miknek létezését Nagy-Britannia vizeiben hitték.

„Ha — legyőzvén Italia legfélelmesebb ellenségeit tul az Alpokon, gondolkozik a parthok elleni expedition, hogy megboszulja Crassus vereségét — ez — mint némely történészek mondják — onnét van, mert természete a cselekvést szükségelte, s mert a táborozásban jobb egészsége volt; ha hálával fogadja el a senatustól a babér koronát, s ha azt büszkén viseli, ezt csak azért teszi, hogy eltakarja kopasz fejét; — és végre, ha meggyilkoltatott ugyanazok által, kiket jótéteményeivel halmozott el, csak azért történt, mert magát királylyá akarta tenni, mint ha ugy kortársai, mint az utókoriak előtt is nem lett volna nagyobb minden királynál.

„Suetone és Plutarchtól kezdve ilyenek ama kicsinyes (mesquines) magyarázatok, mikkel a legnemesebb dolgokat kisérik.

„De minő jelről ismerhető fel az ember nagysága?

„Eszméinek uralmából, midőn elvei és rendszere diadalmaskodnak halálának vagy vereségének daczára.

És valóban, nem tulajdona e a lángésznek hogy tulélje a törpét, s uralmát kiterjeszsze a jövő nemzedékekre.

„Caesar eltünt, s befolyása inkább uralkodik, mint életében.

„Cicero, az ő ellenfele, kénytelen volt felkiáltani: „„Caesarnak minden cselekménye, iratai, szavai, igéretei, gondolatai, nagyobb erővel birnak halála után, mint a mig élt.“ “

„Századokon át elegendő volt azt mondani a világnak, — ez volt Caesar akarata, — hogy a világ engedelmeskedjék.

„E czél: bebizonyitni, hogy midőn a gondviselés oly embereket támaszt, mint Caesar, Nagy Károly, Napoleon, ez azért van, hogy a népeknek kijelöltessék az ut, melyet követniök kell, hogy lángelméjök pecsétjével jegyezzék az uj korszakot, s néhány év alatt több század munkáját végezzék el.

„Szerencsések a népek, melyek őket megértik és követik, s jaj azoknak (malheur á ceux) kik őket elértik és megtámadják.

„Ezek ugy cselekesznek, mint a zsidók, megfeszitik Messiásukat; vakok ők és vétkesek; vakok, mert nem látják törekvéseik tehetlenségét, hogy a jónak végleges diadalát megakaszszák; — és vétkesek, mert csak a haladást gátolják, — akadályozván annak gyors és termékeny alkalmazását.

„Valóban, sem Caesar legyilkolása, sem a szent-ilonai fogság nem semmisithettek meg, hogy ismét elő ne kerüljenek, két népszerü okot, melyeket egy — a szabadság álczájába burkolódzott liga forgatott fel.

„Brutus, megölve Caesart, Rómát a polgárháboru iszonyaiba dönté; nem akadályozta meg Augustus uralkodását, hanem lehetővé tette Nerót és Caligulaét.

„Az összeesküdt Európának Napoleon elleni ostracismusa szintén nem akadályozta meg a császárság feltámadását; és mind a mellett — távol vagyunk a megoldott nagy kérdesektől, a lecsillapitott szenvedélyektől, s az első császárság által a népnek adott legitim elégtételektől.

„És igy 1815. óta naponként igazolja magát a szent-ilonai fogoly ezen jóslata:

„„Mennyi küzdelem, vér és időre van még szükség, hogy valósuljon a jó, mit én az emberiség számára tenni akartam.“ “

„Kelt a tuilleriák palotájában, martius 20-án, 1862. „Napoleon.“

A „Pesti Napló“ után.

TÁRCZA.

Egyletek és közintézetek.

(Magyar tudományos akadémia.) Márczius 6-án törvény- és történettudományi osztályülés. Elnök: gr. Dessewffy Emil. Tagok rendes, hallgatóság igen nagy számmal.

Titkár szomoru kötelességét végzi, midőn az akadémiának egyik érdemdús tagja veszteségét jelenti. Mult hó 27-én hunyt el Drezdában b. Jósika Miklós. Nincs itt helyén érdemeit elősorolni; a magyar költészet egy addig parlagon fekvő ágának kezdeményezője, az irodalomnak a társas körökbe való bevezetése által a nyelvujitás diadalának végbajnoka megérdemli, hogy az akadémia nagy halottjainak azon diszes pantheonába helyezze, melyet emlékbeszédeivel emel évkönyveiben felettök. S reméljük, a halál engesztelő közbenjárása után ez nem lesz tőle megtagadva.

Römer Flóris r. tag a bakony-szombathelyi éremkincsről értekezik. Nagy baj, hogy hazánkban, a szigoru s egyszersmind méltányos törvény daczára, a népben még mindig oly kevés bizalom van az előljáróság s a müveltebb osztály irányában, hogy ha valamely kincset talál, azt inkább felolvasztja, s pár garasért eladja, minthogy bejelentené, hogy igy, ámbár kis időveszteséggel ugyan, de teljes belértékét megnyerje. Mennyi becses adatot vesztett ennek folytán a nálunk ugy is zsenge éremtan, melynek fontossága hazánk régi történelmére szembeszökő, mely, ha a régi rómaiak érmeit vizsgálja, nem pusztán ismeret, mint az ujabb időkre nézve, de valódi tudomány, mert a régi pénzek s köriratai hübben, körülményesebben jellemzik a római nyilvános életet, magát a történelmet, mint az ó-kor akármely egyéb emlékei. Értekező ezen általános bevezetés után áttér a Szombathely közelében taval talált éremkincsre, mely átvizsgálás végett neki az egyetembe beküldetett. A három fazékban levő csupa ezüst-érmek összesen 18 fontot nyomnak, a 673 fajból való 2800 darab egy 193 esztendei időközben 40 uralkodó verdéjéből került ki; 26 császár és 14 császárnő arczképeit szemléljük rajtok. Az első darabok Nerótól, a Kr. u. 56-ik évből, az utolsók Philippustól 249-ből valók. Van köztök egy néhány igen tökéletes és ép példány, de a legtöbb kopott vagy tökéletlen, a mi különben a régi érmekben aránylag is gyakrabban fordul elő, mint az ujakban, a pénzveretés akkori tökéletlen kezelése miatt. Értekező a kincset valamely akkori ezüstmüves készletének tartja, melyet talán ellenség elől rejtett el. Érdekes felolvasását a numismatika müvelésének fontossága melletti felszólalással fejezi be.

Wenzel Gusztáv r. tag Ozoray Pipó, Zsigmond kegyence, életére vonatkozó adatokat mutat fel. Született Pipo 1369-ben, meghalt 1426-ban. Szereplése tulajdonkép 1401-ben kezdődik, midőn a Durazzai László pártfelei által inditott háboruban törhetlen hűségét bizonyitotta be Zsigmond iránt. A török, boszniai, velencei, husszita háborukban jelentékeny részt vőn; a király a só-kamara kincstárnokavá, majd temesi gróffá nevezte ki. A kamara kezelésében mindazáltal, ugy látszik, nem maradt egészen tiszta; a király adósságait özvegyének, Borbálának, ugyan elengedte, de rokonai nem örökölhettek utána. Birtokai, melyeknek alapját neje hozományával vetette meg, Tolna, Somogy, Fejér, Temes, Arad, Krassó, Csanád, Csongrád és Kewe megyében voltak, halála után azonban özvegyétől sokat elpereltek, s Ozora maga a Héderváry család tulajdonává vált. Budán is volt háza, melyet az ottani templomnak hagyományozott. Értekező még számos más adatot hozott fel, melyet hely szűke miatt nem közölhetünk, de a melyek ezen korában nagy tekintélyü férfiu életrajzára felette érdekesek.

A legközelebbi ülésben Toldy Ferencz rendes tag fog a Margitlegendáról értekezni.

—y —t.

(A kir. magyar természettudományi társulat) f. hó 22-kén tartott rendkivüli közgyülésében

1) azon módositási ajánlatok tárgyaltattak, melyeket a nm. m. kir. helytartótanács egy, a társulathoz f. évi jan. 30-kán érkezett leiratában az alapszabályokra nézve tett.

A rendk. közgyülés határozatai a főkormányszékhez rövid időn fel fognak terjesztetni.

2. Felolvastatott a nm. m kir. helytartótanácsnak egy leirata, melyben a társulattól véleményt kér a felől, hogy a hazánkban ujabb időben nagyon apadásnak indult haltenyészetet miféle módokkal és eszközökkel lehetne előbbi dusabb tenyészetü állapotára emelni. Ezen tárgy felöli véleményes jelentéstétel végett Sztoczek József, Balogh Pál, Frivaldszky Imre, Margó Tivadar, Madarász Ede és Kriesch János urakból egy bizottmány alakittatott; ülés tartására — az ügy sürgős lévén — f. hó 25-ke tüzetett ki.

3. Ugyancsak a nm. m. kir. helytartótanács levele olvastatott fel, melynek kiséretében az 1862-ik évi londoni világkiállitásra kiküldött osztrák birodalmi biztosok által a kiállitásról tett jelentésnek egy példányát küldi ajándékul a társulat könyvtára számára. A nagyterjedelmü becses jelentés köszönettel vétetett.

(Jövőre azon esetre, ha társulatunk szérencsés lenne a nm. m. kir. helytartótanácstól valaminemü küldeményt nyerhetni, igen kérem ezen nm. főkormányszék expediturájának t. hivatalnokait, miszerint azt szekérpostán sziveskedjenek inkább átküldeni, a jelen 2 font 24 latot nyomó könyv levélpostán küldetett, s társulatunknak 2 ft 76 krt kelle érette Budától Pestig fizetnie. Kátai.)

4. A titkár a könyvtárnoki jelentést olvasta fel azon könyvekről, melyek febr. 8-kától az napig részint csere, részint vétel utján, részint ajándékképen a társulat birtokába jutottak, az utóbbiak közül számosak azok, melyeket Frauenfeld lovag ur volt szives ajándékozni. Mindezekért, valamint a Zsigmondi Vilmos ur által ajándékozott bányatanért, s a gr. Lázár Kálmán ur által kiadott s beküldött munkáért „A lég urai“ a társulat szives köszönetét nyilvánitá.

A szinte hirdetve volt szakgyülés — az idő nagyon előre haladván — nem tartatott meg.

Kátai Gábor,
társulati első titkár.

Irodalmi és müvészeti mozgalmak.

(A mélyen leverő gyászhir,) melyet eleinte kétkedve vettünk, csakugyan szomoru valóság, **Jósika Miklós** nincs többé. A m. hó 27-én halt meg Drezdában. A boldogult, több évtizeden át a ma-

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

gyar szépirodalom egyik legkiválóbb disze, Erdélyben, Tordán született 1796-ban. 1811-ben a Savoya dragon-ezredbe lépett. A francziákkali harczokban kapitánynak léptetett elő, de már 1818-ban lelépett a katonai pályáról, a magánéletbe vonult vissza. Csak kevés részt vett Erdély nyilvános életében, mignem jeles regényével „Abafi"-val 1836-ban az irodalom terén föllépve, mint üstökös ragyogott, s azóta roppant munkásságával élete utolsó perczéig jeles műveivel gazdagitá irodalmunkat. Még csak rövid idő előtt kezdte emlékiratait kiadni, de fájdalom, a halál megátolta e mű teljes bevégzésében. A magyar nemzet eltörölhetlen kegyelete leng regényirodalma megalapitójának sirja fölött!

(Előfizetési fölhivás Zilahy Károly munkáira.) Ez előfizetési felhivás lapunk mult számához volt mellékelve. „A mult év a magyar irodalomra gyászos emlékü volt, mert több edzett bajnokán kivül ifjabb tehetségek is, a jövendő reményei bullottak porba, kiknek azt szellemök erejével előrevinni volt hivatásuk. E tört remények közt Zilahy Károlyé az első hely, ki eszméinek gazdagságát széles ismeretekkel párositva, közhaszonra tudta érvényesiteni, s rövid, de eredményekben gazdag működése alatt is, maradandó emléket hagyott maga után." E sorokkal kezdik az előfizetési felhivást a korán elhunyt iró összes műveinek sajtó alá rendezői Dalmady Győző, Szász Béla, Tolnai Lajos és több tehetségesb munkása ifjabb irodalmunknak, és e sorok Zilahy Károlyra nézve nem phrazis, hanem törekvéseinek és munkásságának jól kiérdemelt méltatása. Reméljük, hogy a közönség szintén fogja méltányolni a kiadók buzgóságát és számos előfizetés által támogatni a kegyeletes vállalatot. A diszes alakban, velinpapiron, legalább 30 ivre terjedő két kötetnek előfizetési ára 2 forint, mely összeg f. évi april közepéig Eggenberger könyvkereskedésébe (Pest, barátoktere, 5. sz.) bérmentve küldendő.

(Reviczky Szevér siremléke,) egy magas tö szobor, már elkészült Gerenday műtermében, s egyike Gerenday legszebb műveinek. E siremlékre, részint a budai hangversenyből, részint magánadományok utján igen szép összeg gyült össze, mely jóval túlhaladja a szobor költségeit, s az igy fenmaradt összeg az elhunyt emlékét másként is megtisztelő czélokra fog fordittatni. A szobor alján egy kis koszoru van, melybe az elhunyt nevén s végzetes elesének napján kivül a következő kis epitáfium fog jönni:

Mindent, mi szép volt,
forrón szeretett,
Hazát, barátságot, becsületet,
Szerette mindezt tullángolva, hőn,
S az egyikének áldozatja lőn.

(Szerdahelyi Kálmán,) kitől bizonyára sajnosan váltunk volna meg, a miénk marad. Szerdahelyi csak ugy vállalta volna el a debreczeni szinház igazgatását, ha a szinészetnek e nagy magyar városbani állandositását a szinmüvészet jelen müigényeinek megfelelőleg létesithette volna. Annyit azonban Debreczen a legnagyobb áldozatkészsége mellett sem áldozhat, és inkább kész még várni, sem mint bizonytalan jövőre bizza müintézete létezését. Midőn egyrészt a debreczeni elöljáróság intézkedését e fontos ügyben csak méltányolhatjuk, másrészt őszinte örömünket fejezzük ki a felett, hogy szinházunk egyik legkedveltebb tagjától nem fosztatott meg

(Megjelent az „Erdőszeti Lapok") II. füzete, érdekes tartalommal. A czikkek közöl mint legfigyelemreméltóbbakat emlitjük: A sarjerdő; — Az erdők befolyásáról a klimára, mely folytatását képezi az ismeretes polemiának; — Van-e a villámosságnak a növényéletre befolyása? Kálnoki Bedő Alberttől stb. Ajánljuk e szaklapot a kösönség méltó pártolásába.

(A Vámbéryval bejött tatár mollah) (tulajdonképen üzbek, Kungradból, az Aral tó mellől) september óta folytonosan Szilády Áronnál tartózkodik Halason, és szorgalmasan tanul magyarul. Már annyira vitte, hogy „Buda halálá"-ból a „Csudaszarvas regéjét" le is forditotta anyanyelvére, és ezt kerek, olvasható latin betükkel (melyeket szintén csak Magyarországban léte óta ismer) lemásolva, be is küldte a szerzőnek. Curiosumképen, hogy ez atyafi-nyelv hogyan hangzik, a „Koszoru" közli az első strófát:

Sakhadin sakhaga ucsadi kuslár,
Aghizdin aghizga baradi szözler,
Görlerning üsztüne csikadi otlár,
Turar szöz isittip jirinnen pahlvánlár.
(Száll a madár, ágrul ágra,
Száll az ének, szájrul szájra;
Fű kizöldül ó sirbanton,
Bajnok ébred hősi lanton.)

(II-ik Lajos király emléke Brüsselben.) Szerencsétlen Lajos királyunknak, ki a mohácsi vész alkalmával hosszas futásban kifáradva, a Cselepatakban lelte sirját, nemcsak a bécsi arsenálban találjuk emlékét, hol 1526-ból aczél hadi öltözéke van meg, de egyébütt is, igy Belgium fővárosában Brüsselben a székes-egyházban, a gyönyörü ablakfestmények egyike jobbról a szentélyhez közel, Lajos királyt s nejét ábrázolja királyi öltözékben, 4 folyó s 2 oroszlányt jelző paizs-czimerrel, — s hogy jött Belgium ez czimére? — ezt kevesen fogják mai korban tudni, ennek forrására hazánk történelme vezet. Lajos halála után ennek özvegye Mária királyné, ausztriai I. Maximilián római német császár unokája. I. Fülöp spanyol király leánya — honunkból eltávolittatván, Károly császár őt tette Belgium igazgatójává, e hivatalt számos évekig sok viszontagságok között viselte. Mária 1556 után hagyta el Belgiumot, s Spanyolhonba ment. Vele volt Oláh Miklós. A Cathedrale Sainte Gedule, mely a legszebb egyháza Brüsselnek, 1518-ban készülvén el tökéletesen, a nagyszerü ablakfestmények bennünket érintő része, az alatta lévő Mária név s 1538. évszám után itélve, ez évben Mária királynőtől tett adományt képez, s férjének képe, ugy a 4 folyós czimer Magyarhon, s a két oroszlány Belgium emlékezetét. A festmény rajza majdnem hasonló Székes-Fehérmegye czimeréhez, gothus feliratal. Belgium nem idegen a magyar királyok törzsfájához. Foppens János brüggi kanonok egész munkát irt, melyben a rubempuéi és evenbergi herczegeket az Árpád-ház férfiui ágából eredeztette, de nem idegenkedett Atilláig vinni a táblázatokat. (Auborti Miraci opera diplomatica et historica. Editio secunda auctior et correctior. J. Pr. Foppens. Lovanii. Anno 1723. in folio.) Hazánkban Szathmárvármegyében Béltek község 1216-ik évben belgiumi flandriai lakosokkal volt telepitve miről a várdai tüzes próbakönyv 243. czikke tanuskodik. Mint értesülünk, az összekötő kapcsok felkeresésére Borchgrave Emil ügyvéd Hágából jövend történelmi utazást tenni hazánkba még ez év folytán. „P. N."

Bingen.
(Lásd a 97-dik oldalon: „Rajna vidéki képek.")

Biebrich. (Lásd a 97-dik oldalon: „Rajna vidéki képek.")

Ipar és kereskedelem.

(Ujabb vasuti engedély.) A „B. H." irja, hogy a cs. k. kereskedelmi ministerium az arad-szebeni vasut ismert nevü londoni vállalkozójának Pickering urnak mult hó 19-én engedélyt adott előmunkálatok megkezdésére egy Piskitől (az aradi vonal egyik állomáshelye,) Hátszegen át Petrosényig vivő vaspályát illetőleg. Az engedély hat hónapra terjed. Köztudomásilag kevéssel ezelőtt egy társulat, mely-

A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

nek élén Fürstenberg Miksa és Emil herczegek, Chotek Otto gróf és Haber Lajos állanak, szintén e mellékvonalra nézve folyamodott az államiztositás megnyeréséért. Természetes, hogy az, ki az arad-szebeni vonal engedélyeért pályázik, óhajtaná e mellékvonalra nézve is az engedélyt maga számára megnyerni. Ez utóbbi reá nézve nagy fontossággal bir, mert nemcsak kitünő és olcsó köszenet nyer ezáltal saját használatára ugy, mint továbbszállitásra, hanem a forgalmat a fővonalon nagyban élénkitené is, miután e mellékvonal körébe sok bánya tartozik; többi közt a kincstárnak is nagyszerű vashámorai Vajda-Hunyad mellett.

(A „Pannonia magyar viszontbiztositó-intézet" rendes közgyülése) folyó évi april 3-án délelötti 10 órakor a társaság irodai helyiségében (ujtér, 4. szám, 2. emelet) tartatik, melyre a t. cz. részvényesek tisztelettel meghivatnak. A közgyülés tárgyai lesznek: 1) Az igazgatóság jelentése az intézet mult évi működése s állapotáról. 2) Az 1864. évi üzletre vonatkozó s a számvizsgáló-bizottmány által megvizsgált számadás elöterjesztése. 3) Az alapszabályok által elrendelt választások eszközlése. 4) Az alapszabályok 62. czikkének d) pontja értelmében teendő inditványok tárgyalása. Pest, mart. 2. 1865.

A választmány.

Budapesti hirek.

(A Magyar-Gazdasszonyok által rendezett hangverseny), mely hamvazó szerdán a nemzeti szinházban tartatott meg, ismét egy fényes bizonyitéka volt egyrészről ez egylet fáradhatlan buzgóságáról, másrészt a közönség nagy készségéről, melylyel ez egylet nemes céljait mindenkor siet előmozditani. A fényesen kivilágitott szinház nemcsak zsufolásig telt meg, hanem még sokan voltak, kik szivesen bementek volna, ha beférnek. Egy müelőadásnál, melynek végcélja az inség enyhitése, elnémul a critika szigorú szózata; ámbár e tekintetben is nemesen versenyeztek a nagyszámú közreműködők, hogy a közönséget kielégitsék, mely buzgalmukért számtalan tapsokkal jutalmaztattak. A sorshuzásnál a főnyereményt (egy ezüst asztali készlet 24 személyre, az 1-ső series 665-ik száma, a másodikat 1 ezüst asztali készlet 12 személyre, a 27-ik serie 557-ik száma, a harmadikat 1 ezüst thea-kanna, a 40-dik series 230-ik száma nyerte.

(A nemzeti muzeum subventiója.) A „Bécsi Hiradó" értesülése szerint ő Felsége legkegyelmesebben elrendelni méltóztatott, hogy a nemzeti muzeumnak különféle felszerelési szükségeire ötvenezer forint fizettessék ki egyszer mindenkorra; továbbá, eddig 7350 forintot tett évi subventiója tizenkét ezerre emeltessék fel, s pedig már folyó évi január 1-töl számitva.

(A sipládások kitiltása a bel- és Lipótvárosból.) A helytartóság egy közelebb kelt leiratában helyesli Pest városának azt a rendelkezését, hogy a sipládásokat a bel- és Lipótvárosból kitiltotta. E tilalomnak senki sem örül jobban, mint mi, kiknek nyugalmát örökké zavarták e koldulgató zenészek fülhasitó kintorlásaikkal.

(Egy bankhamisitó elfogatása.) Budán e napokban fogták el Schwarz János nevü bankóhamisitót kedvesével. Az elfogatás a bécsi rendőrség megkeresése folytán történt. Schwarz 23 éves, elegans külsejü egyén, ki ezelöttt Bécsben lakott. Kedvesc egy pozsonyi kardalnokno. Schw. százas és tizes bankjegyeket hamisitott, és kézrekeritésére a nemz. bank 500 ft jutalmat tüzött ki. Midőn Budán a városkapitányság meglepte, oly zavarba jött, hogy bünét azonnal bevallotta.

(Az „Izraelita-Magyar-Egylet) által rendezett ingyenes oktatás a magyar nyelvből f. hó 2-án nyitatott meg ujra számos hallgatóság jelenlétében. A magy. nyelv tanára Tenczer Pál úr bevezetésül röviden érinté meg az egyletnek e tanittatás által szerzett érdemét, és tanitványai nevében köszönetet fejezett ki az egyletnek, melyet ez, tekintetbe véve nem épen fényes anyagi helyzetét, meg is érdemel.

(A magyar Gazdasszonyok egyletének rendes évi közgyülése) f. hó 16-án tartatik a Köztelek termeiben, melyre az egylet helybeli és vidéki tagjai hivatalosan meghivatnak. Tárgya e közgyülésnek az elnökök és választmányi tagok megválasztása, az évi számadások megvizsgálása, utasitások, inditványok stb., oly tárgyak, melyek a tagoknak lehető legszámosb megjelenését reméltethetik.

Vidéki hirek.

(Csabai Pál,) ki 30 évig mint igazgató s összesen 40 évig a szinészi pályán működött, mult hó 27-kén Debreczenben meghalt. Béke poraira.

(A hó nagyságáról) irja az „Arad," egyre érkeznek a hirek. Szentesről tudósitanak, hogy némely tanyára még most sem lehet kimenni kocsival; a hó a házereszszel egy magasságban van. Hasonlót irnak Csókáról, hol a havon egyik háztetőről a másikra lehet járni s hol a hatóság, hogy egyetlen közlekedhető utczát nyerjen, a lakosságot lovakkal kirendelé az út megtörésére. Halasról sem igen könnyen lehet még a nagy hóban Szegedre jutni, egy lakos megpróbálkozott vele, de csak másfél nap alatt juthatott oda szánon, a lovakat több helyen a nyakig érő hófuvatagokból kellett kiemelni. Ellenben vásárhelyi országuton a havat már annyira kijárták a szánok és kocsik, hogy a nagy gödrök a közlekedést nemcsak nehezitik, de veszélyessé is teszik.

(Jeles fuvoláiról évtizedek óta elhiresedett) kolozsvári hangszerkészitő Pápai Lajos hosszas évi kisérletek után tökéletességre vitte egy uj fuvóhangszer találmányát, melyet „magyar kürt"-nek nevez. E kürt a tárogató és klarinét közt közép helyet foglal el, hangja szebb mint a tárogatóé, s hasonlit a havasi kürthez (Flügelhorn) és erős zenekarban nagy sikerrel lehet használni.

Külföldi hirek.

(A párisi Boeuf gras) farsangi sétái ez idén az eddigieknél fényesebbek voltak. Az ugynevezett Bouillon-Duval, kinek három mészárszéken kivül 90 vagy 100 bouillon intézete van, állitotta ki a kövér ökröket, s büszkeségét kereste benne, hogy ezt fényes kisérettel környezze. 350-nél több álarczos vett benne részt. A menet élén két futár, egy fődobos, 20 dobos, 20 kürtös s 40 franczia testőrnek öltözött zenész ment. Utánok jöttek az alabárdosok, dragonosok mind XV. Lajos korabeliek, könnyülovasok s lovas-karabélyosok, kiket szintén 40 főre menő lovas zenekar követett. Ezután jött a menet höse, környezve főtisztviselői, apródjai, őrzői s zászlóvivőitől; majd egy szekér, melyen Batachan, az ökör s hajcsárai stb. ültek; a második szekér zöld halmon egy juhászt, juhásznőt s nyájat hordott; a harmadikon „Henriot kapitány" nevü ökör vezetőivel normann jelmezbe öltözötten, egy IV. Henrik emlékére szánt tyúk s ezen korbeli katonaság ült. A negyedik szekér, mely hatlovas volt, a gazdászatot ábrázolta s minden kor- s nembeli bretagnei s normann földmüveseket hordott, körülvéve gazdászati eszközeik s termesztményeiktől; a szekér közepén tündérszép gyümölcsdús almafa állt. Az ötödiken a főökör „Maitre Guérin" tartózkodott hajcsárával, a hatodik szekér egy mythologiai csoportozatot ábrázolt: Venus, Mars, Amor stb. alakjaival.

A hetedik jármű a „Vieux Gargon" nevezetü ökröt, a 8-ik gazdag csojtáru lovak által húzatva, Páris városának czimerét hordta, hajó alakjával az ipart jelképezvén; 20 elökelő egyént személyesitők ültek ezen hajóalaku szekéren.

Ezt különféle festői csoportozatok követték, mindegyikök az ipar, mesterség stb. egy-egy ágát képviselvén. Igy ültek meg a párisiak a carneval bohóságait, jó kedvvel, derült hangulatban. S—ny.

(Brothers) nevü angol tudós egy régi kézirat nyomán bebizonyitotta, hogy a fényképészetet Panselenus nevü konstantinápolyi szerzetes a VI. században találta fel.

Nemzeti szinház.

Laub Ferdinánd ur febr. 20-án adta a nemzeti szinházban 2-ik hangversenyét. A nyitány volt Figaro lakodalmából. Ezt követte Beethoven kemény *D* konczertje, mit versenyző bevégzett müvészettel adott. A 3-ik számot Laub ur eredeti polonaise czimü müve tette. A negyedik Bazzini koboldok táncza volt. Harmadik hangversenye (febr. 22.) inkább salon szinezetű; de mind a virtuozitásnak, mind a költői felfogásnak eddig tapasztalt minőségében. Az előadáshoz nyitányul szolgált Böhm Gusztáv indulója, mit nem rég a festészek vigadói jelmezes menetéhez irt. Böhm ur technikája arra, hogy komponáljon, eléggé ki van fejtve, de eddigi tapasztalatunk szerint, melyet gazdagit jelen indulója, költői tehetsége nem érdemelte ama szorgalmat. Febr. 25-én és 26-án a vigadó kis termében lépett fel, s itt adott kamarai versenyei tökéletesen igazolták müvészi nagy hirét, melyet ilynemü hangversenyeivel a külföldön alapitott. Meg van L. urban az önzéstelenség, mely egy jó négyes-játszónál a legelső parancs. A ki, mint négyes játszó e szabályoknak nem hódol, hanem magát kitüntetni akarva, inkább az álmélkodásra hajlandó közönséget kápráztatja: az általában méltatlan a kamarai zene tolmácsolására. Laub ur ámbár virtuoz, minden legkisebb mozzanatnak kiméri a netovábbját, s egy pillanatig sem szokta feledni, hogy a négy szólam mindenike egyenjogu, s egyiknek a másikat testvéri szeretettel kell támogatni. Daczára e külszabatosságnak, (melynek a roszul nevezett genie-k szoktak legnagyobb ellenségei lenni,) előadása tele van tüzzel, érzéssel, s nem csoda, ha ily tulajdonai mellett eddigi évenként adott bécsi hangversenyei európai hirücket lettek. Két utolsó előadásban hallottunk költeményeket Bachtól, Haydn-tól, Mozárttól, Beethoventől, Schuberttől s Volkmanntól. Haydn *G* négyese (17. mü) természetes kedvességével ma is abban a tetszésben részesült, a melyben valaha, s mindaddig számithat eme meleg fogadtatásra, mig az ember az eddigi s mostani szivek szervezete szerint fog érzeni. Laub urat mint e négyesben, ugy a többiekben lelkesen segitették elő jeles müvészeink: Huber Károly, mint 2-ik hegedűs; Saphir M. G. brácsával, s Huber József gordonkával. Bach Sebestyén „adagio sfuga" czimü müvét versenyző egymaga játszta oly szabatosan, hogy az egyszeri intendans szerződtethette volna a zenekar számára négy helyett. Mozárt kemény *D* sonatájában a zongora részt Küller Mária k. a. játszta. Beethoven ugynevezett Razumowsky négyese (kemény *F* 59. mü) az első előadás disze volt, nem véve számba a gordonkának némely idciglenes kis bűncit. Állitólag e szerzeményénél kiáltott fel a halhatatlan mester: „most tudom már, miként kell négyest irni!" S igazat szólott, mert az egyes szólamokat oly önállóan kezelte, mintha mindenik egymaga szerepelne, s daczára ennek, összesen egy egészet képeznek. Végzetes volt e négyes Beethoven kedves Schupanczigjára nézt is. Midőn t. i. ez nehány ütenyt játszhatlannak talált mondani, nagy pártfogója megvető haraggal kiáltott rá: „azt hiszi ön, hogy én egy nyomorult hegedűvel törődöm, midőn szellemem sugallatát leirom?" Laub s Beethoven közt ez bizonyára nem történik. Midőn a nagy mester e müvét alkotta, olyan hegedűhangokat képzelhetett, minőket Laub urtól hallhatni. Versenyzőt az is rokonságba hozhatja e négyessel, hogy többnyire lengyel s orosz népdalokból készült, s kivált a Scherzot képviselő hosszan kidolgozott allegretto a lengyel jellemet találóan fejezi ki. — A második hangversenyt képezték: Volkmann kedvelt lágy *A* négyese; Bach chaconne-ja (egy hegedűre) Beethoven Kreutzernek ajánlott sonátája (47. mü) hegedűre s zongorára (zongora: Theindl úr) és Schubert Ferencz nagy lágy *D* négyese. E második előadás az elsőnél is jobban sikerült, s a terem czélszerűbb berendezésénél fogva közönség is jóval több fért el. Laub urat legujabb kötelezettsége Oroszországba szólitja. Óhajtjuk, hogy körünkből jó emlékkel távozzék, s gyakori vendégünk legyen a jövő idények alatt is.

A nemzeti szinházban mart. 1-ső napján (hamvazó szerdán) a bibornok herczeg primás magas engedélye folytán a nézőtér teljes ünnepélyes kivilágitása mellett adatott a magyar gazdasszonyok egylete javára egy szavalati, zene, ének és ábra akademia 2 szakaszban, főzeneigazgato Erkel Ferencz vezetése mellett. Első szakasz volt: 1) Wagner Richárd „Lohengrin" czimü dalmüvének 2-ik és 3-ik felvonása közti zenéje, előadta a szinház összes zenekara. — 2) Hölgyeinkhez, költemény Jókaitól; szavalta Hollán Ernöné asszonyság. 3) Népdalok párdal zenekisérettel éneklék: Kralovanszky-Kiss Etelka asszony és Balla Ilka kisasszony. Hangszerelte Huber Károly karmester. 4) Ábrándok magyar zenemüvek felett, hárfán előadta Dubez Péter úr. 5) Marche brillante, két zongorára Golyától: előadták gr. Bethlen Pálné asszony, s gr. Schmidegg János. A második szakasz volt: 6) Toccata Bachtól, előadta az összes zenekar. 7) Magyar nóták egyvelege, zongorán előadta Kulucsics Háder Cecilia asszony. 8) Ábránd „Traviáta" czimu dalműből Alardtól, hegedűn előadta Vay Leonard báró. 9) Ötös dal az „Alvajáró"-ból, zenekar kisérettel, előadták: Ambrózy Gizella báróhölgy; Kralovánszky Kiss Etelka asszony, Kendelényi Fánni k. a., Kemény Gábor báró és Ambrózy Béla báró urak. 10) Hymnus Vörösmartytól, nagy négyes karra orgonakisérettel, szerzette Festetich Leo gróf, hangszerelte Erkel Gyula; előadta az összes szinházi személyzet sat. sat.

TARTALOM: Szabó Károly. (Képpel.) Sz. J. — Családélet. Csepeli Sándor. — Karataew Petrovics Péter. Radványszky Béla. — Egy kút a falu végén. (Képpel.) D. Gy. — A ponyvairodalom Londonban. Kálosi Lipót. — A kelemről. Torkos László. — Rajna-vidéki képek. 1. Bingen. 2. Biebrich. — Előszó Julius Caesar történetéhez. — Tárcza.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

Hirdetmény.

METH S.

rumburgi

vászon-kereskedésében

Bécsben,

egy csőd alá jutott kereskedői háztól átvett 450 darab valódi rumburgi, sziléziai hegyi vásznak, rumburgi asztal-készületek, törülközőkendők, kanavászok s a legszebb vászon-batisz-zsebkendők

50%-tel a gyári áron alól

jótállás s a vászonáruk valódisága s teljes rőfmérték kezessége mellett eladatnak.

Vidéki megrendelések a pénzösszeg beküldése vagy póstai utánvét mellett, gyorsan s a leglelkiismeretesebben teljesittetnek.

Kivánatra mustrák s árszabályok küldetnek.

A megrendelendő levelek ekkép lesznek czimezendők: **Herrn S. Meth, Rothenthurmstrasse Nr. 29 in Wien.**

1 db. fehér fonalvászon, gyári ár 18 ft., most csak 9 ft. 50 kr.
1 db. mángolatlan házi vászon, gyári ár 22 ft., most csak 11 ft.
1 db. 30 rőfös rumburgi creaszvászon, gyári ár 25 ft., most csak 13 ft.
1 db. 37 rőfös kézi fonatvászon, gyári ár 30 ft, most csak 15 ft.
1 db. rumburgi vászon 8 ingre, gyári ár 34 ft., most csak 17 ft.
1 db. 40 rőfös rumburgi fonalvászon, gyári ár 35—40 ft., most csak 18—22 ft.
1 db. hollandi fonalvászon, gyári ár 32 ft., most csak 16 ft.
1 db. 50 rőfös hollandi vászon, gyári ár 46—55 ft., most csak 23—28 ft.
1 db. 50 rőfös constánczi vászon, gyári ár 56—80 ft., most csak 28—40 ft.
1 db. 54 rőfös legkitünőbb rumburgi vászon, most csak 26, 28, 30, 35, 40, 50, 60—70 ftig a legfinomabbak.
1 db. szines kanavász ára most csak 11, 12—14 ftig a legfinomabbak.
1 duczat fehér vászon-zsebkendő 1 ft 60 kr., 2 ft 50 kr., 3, 4, 5—6 ftig a legfinomabbak.
1 duczat franczia batisz-zsebkendő 4, 5, 6, 7, 8—10 ftig a legfinomabbak.
1 damasz asztalkészület 6 személyre 5, 6, 7, 8, 9—10 ftig a legfinomabbak; 12 személyre még egyszer annyi.
1 duczát jóféle cseléd- vagy konyha-kendő ára most csak 2 ft 50 kr.
1 duczat damasz törülköző vagy asztalkendő ára most csak 4 ft 50 kr., 5, 6, 7, 8, 9—10 ftig.
20,000 rőf különféle vászonmaradékok, hogy azokon mielőbb tuladhassunk 35, 40 45, 50, 60, 70—80 krig.
A most divatozó szines gyapju-alsószoknyák 1 db. ára most csak 5 ft.
A legszebb téli ruhakelmék rőfszámára 25, 30, 35, 40, 45, 50—70 krig.
9/8 rőf széles legfinomabb **cachemirek**, fekete, lila és kék szinben, rőfe 95 kr.

Hogy az eladás a legnagyobb mérvben történhessék, 25 ftig vásárlók egy fél duczat franczia batisz-zsebkendőt, 50 ftig bevásárlásnál egy darab téli ruhakelmét, 100 ft bevásárlásnál egy divatszerű longshawlt kapnak tiszteletdijul. 29. 3—1

Alúlirt bátorkodom tisztelt megbizóink és üzletbarátainkat értesiteni, hogy az eddig, férjem

Zámbelly Lajos neve alatt

fennálló

Szállitó- és megbizó-üzletet

Váczon,

távolléte ideje alatt jövőre is vinni fogom.

A t. cz. közönségnek üzletem iránt eddig tanusitott részvétét továbbra is kikérem s pártfogásába ajánlom.

Zámbelly Adél.

Sieburger György.

Felduna-sor, 10. sz. alatt a lánczhid ellenében.

PAPIR-SZŐNYEGEK,

szinezett ABLAK-FÜGGÖNYÖK

GÉP-PARQUETTÁK, szabadalmazott FA-REDŐK, KÁLYHA-ELLENZŐK és

SPANYOL-FALAK RAKTÁRA

nagy- és kicsinyben árulással.

15

HIRDETÉS.

4—4

Az első általános kölcsönös állat-biztositási egylet „**TAURUS**" igazgatóságnak van szerencséje közhirré tenni, miszerint ezen egylet működése 1865. január 1-én életbe lépett.

A pesti főügynökség képviseletével PONTZEN ÁGOSTON úr (nádor-utcza 20. sz. 1-ső emel.) bizatott meg.

Az egylet minden oly veszteség ellen biztosit, mint a mely mindennemü ÁLLATKÓRSÁG — kivéve a lótakonyt — és MARHAVÉSZ által SZARVAS-VÁGÓ-MARHA, LOVAK, BIRKÁK, KECSKÉK és SERTÉSEKNÉL előfordul, és teljes kármentesitést fizet, a biztositási föltételek értelmében.

Minden e tekintetben kivántató felvilágositással a főügynökség és a nekie alárendelt ügynökök szivesen szolgálnak.

Állatgyógytani igazgató:
Dr. Buchmüller Rud., s. k.
Állat-gyógytudor.

Gazdálkodási igazgató:
Poleschowsky Pál, s. k.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.

LÁNG M. Pesten, nagyhid-utcza 2-dik sz., Szina-féle ház az „angol királyné" szálloda mellett.

Ajánlja nagyban és kicsinyben a legjutányosb árak mellett gyönyörü, gazdag választéku

belföldi, szász és angol PORCELLAN és WEDGEWOOD

asztali-, thea-, kávé- és gyümölcs-teritékeit, pipere- és mosdó-edényeit,

fényüzési czikkeit s az általánosan kedvelt bécsi köedényeit.

Mindennemü megrendelések elfogadtatnak, a leggyorsabb idő alatt, s jutányosabb ár mellett teljesittetnek. Vidékrei szállitásoknál legügyesebb pakolás, biztos, gyors és jutányos kézbesitésre a legnagyobb gond fordittatik.

Franczia-angol illatszer árú-raktár. 11. 1—1

Egyedüli raktára a valódi herczegnő viznek Renárd Ágostontól Párisban.

Illatszer kereskedés a „Vénus"-hoz.

Van szerencsém a magas fönemességnek ugy a t. cz. közönségnek tudomására adni, hogy denkenbergi Becker L. lovag, Kristóf téren lévő házában (ezelőtt Lueff M. helyiségeiben) ujonnan

felszerelt Illatszertárt nyitottam.

Mint tisztelt Lueff M. házának több évi ügyvezetője, a legjobb gyári forrásokkal ismeretes, tökéletes szakismerettel birván, arra iparkodtam: hogy dusan felszerelt, kellő gonddal berendezett raktáramba a legfinomabb franczia és angol illatszereket: Lubin, Violet, Piver, Pinand société-hygeugui, Honbigant-Chardin, Monpelas, Rimmel, Bayley, Atkinson franczia, angol, orosz, spanyol és angol udvari illatszergyárnokoktól szerezzem be; azonkivül még haj-, fog- és körömkefék, valamint fésük s minden egyéb öltözéki szerek,

szintugy a legfinomabb thea- és rum is kaphatók nálam.

Midőn a valódiságért és minőségért kezeskedem, ajánlom alázatos szolgálatimat.

Vértessi Sándor.

Kölni viz (eau de Cologne), Farina F. Mária, legrégibb készitő gyárából.

A „Vénushoz" Pesten a Kristóftéren 1. sz.

Ez év elején édes kötelességemnek tartom, hogy a mélyen tisztelt gazda-közönségnek irántam tanusitott meleg pártfogásaért hálás köszönetemet nyilvánitsam, melyre leginkább egy szebb és áldásosabb jövő irant táplált boldogitó remények késztetnek, mert az ipar legujabb fejleményei komolyan figyelmeztetnek bennünket, hogy jövendő boldogságunk nincs elvesztve.

Ez évben különösen bátor vagyok **GAZDASÁGI GÉPGYÁRAMAT** továbbra is az illetők buzgó pártfogásába ajánlani.

Különösen gazdagon felszerelt gyári raktáramban készen találhatók: 3—4—6 *ló erejü cséplő-gépek, tisztitó s szakoló* szerkezettel ellátva; valamint különféle szóró s tisztitó *rostak, vetőgépek, répa- és szeckavágó-gépek*; különféle jeles szántóekék, borónák, hengerek stb.

Azonkivül elfogadok megrendeléseket *malmokra*, valamint *minden gépészeti szakba vágó munkákra.*

A mi az árakat illeti, különösen figyelmeztetem a t. cz. gazda-közönséget, hogy azokat már a mult év folytán leszállitottam, s ezirant **képes árjegyzékemmel** bárkinek megkeresésére **bérmentve szivesen szolgálok.**

Farkas István, gépész.
Üllői-út 5-dik szám.

7. 1—1

Előfizetési felszólitás!

„AZ ORSZÁG TÜKRE"

czimü illustrált heti lapra.

Lapunk uj éven túl, nem mint addig, minden tiz napban, hanem jelen alakjában egy iven, minden csütörtökön fog megjelenni; mostani rovataihoz még oly rovatokat nyerend, melyek a t. olvasó közönséget a világ és hazai miveltség minden ujabb mozzanatával alaposan megismertessék.

Képeink nagy részének rajzolására Barabás klassikus festőnket nyertük meg.

Az Ország Tükre rovatai következők: 1. Képek, kőrajzzal. 2. A képek magyarázata. 3. Eredeti költemények, beszélyek, néha képekkel diszitve. 5. A külföld minden irodalmából jelesebb beszélyek, költemények. 6. Ismeret-terjesztő czikkek a tudomany, müvészet és ipar minden ágából: különösen pedig a hazai és világ történelemből érdekes kor és jellemrajzok képekkel diszitve; az ujabb és remek-irók müveinek ismertetése, képekkel diszitve; a természettudomány különböző ágaiból és bölcseletből, a közvetlen hasznost, a szépet és nemesitőt. 7. Egyház és nevelés. 8. Szinház. 9. Irodalom és müvészet. 10. Ipar és kereskedelem. 11. Fővárosi, vidéki, bécsi és külföldi hirek, a lehető élénkséggel, pontosság es részletességgel vive; ezen rovatra különös súlyt fogunk fektetni, s igyekezni fogunk — mennyire csak elérhető hetilapban, — hogy a t. olvasó közönség a hazai és külföldi eseményeknek helyes és pontos tudomásához magaidejében juthasson. 12. Könyvészet. 13. Vegyesek.

S mindezeken felül adunk évenkint négy szinezett divatképet szöveggel, s adunk minden félévben egy oly jutalomképet, mely az Ország Tükrének épen oly diszére legyen, mint hazai müvészetünknek.

A hetenként megjelenő értékes képeket fölvéve, lapunk kétségen kivül versenytárs nélküli a hazában, s törekedni fogunk, hogy beltartalomra nézve is a haza művelt osztályához méltó lehessen.

Az Ország Tükrének eddigi minden viszonyai merőben megváltozván, munkaköre uj szellemi erőkkel gazdagodott; s közreműködésüket igérték még Gyulai, Jókai, Kriza, Losonczi, Szász Károly, Szathmáry Károly, Szilágyi Sándor, Thaly Kálmán, Tóth Kálmán, Vértesi stb.

Különös és szigoru felügyelet leend a pontos szétküldésre.

Daczára annak, hogy lapunkat heti lappá változtattuk át, az előfizetési ár mégis a régi marad, azaz: egész évre 12 frt, félévre 6 frt, évnegyedre 3 frt.

Az előfizetési pénzek Engel és Mandello nyomdájába küldendők, (Egyetem-utcza 2-ik sz.)

PEST, 1865. NYOMATOTT ENGEL ÉS MANDELLONÁL.

creative commons A digitális változat a MEK Egyesület (http://mek.oszk.hu/egyesulet) megbízásából, az ISZT támogatásával készült.